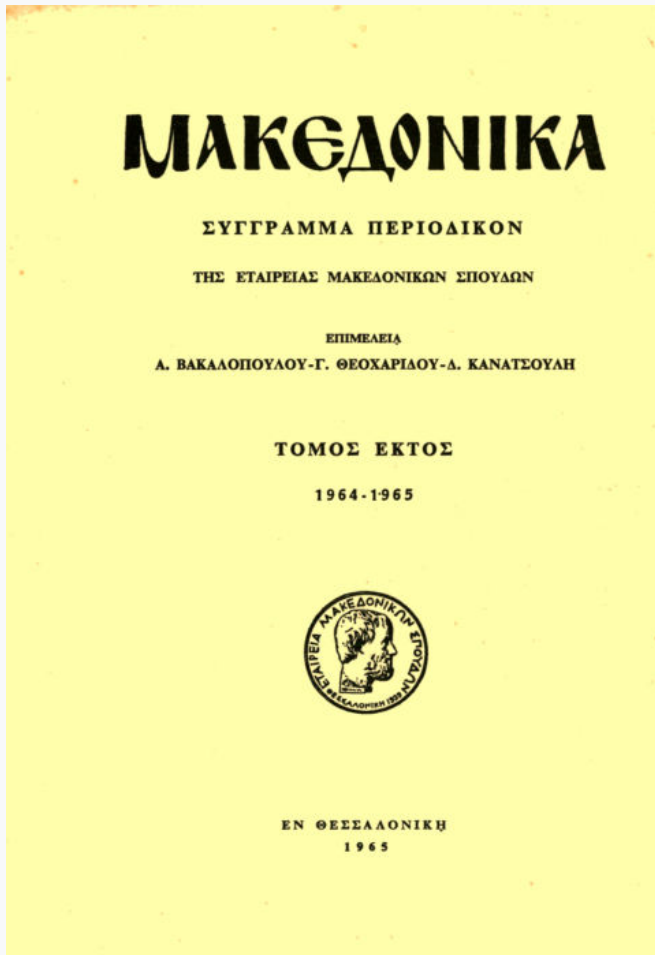

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821)

Ι. Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.463](https://doi.org/10.12681/makedonika.463)

Copyright © 2015, Ι. Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1965). Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821). *Μακεδονικά*, 6(1), 120–151. <https://doi.org/10.12681/makedonika.463>

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΕΚΟΥ (1821)

Κατὰ τὸ ἔτος 1950 ἐκυκλοφόρησεν εἰς β' ἔκδοσιν ἡ ἐργασία μου «ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 1796-1830». Εἰς ἓν ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐργασίας ταύτης ἡσχολήθην μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὴν ἐκκραγεῖσαν κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1821 εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουβάβεως.

Ἐκτοτε ὅμως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πλεῖστα ὅσα ἐγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην εἰς τὰς Ἡγεμονίας, προερχόμενα ἐκ τῶν αὐστριακῶν, ρωσικῶν καὶ ρουμανικῶν ἀρχείων ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι. Ταῦτα εἶναι:

1) Γ. Λαῖου, Πῶς παρεδόθη ὁ ὄπλαρχηγὸς Φαρμάκης εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέκου, Ἐπιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957 (Αὐστριακὰ ἀρχεῖα) καὶ Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας Τ/Β 1958.

2) Ivan Petrovich Liprandi, Capitanul Jordache Olimpiotul Actiunea in Principate in Anul 1821. Ρουμανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κειμένου, δημοσιευθέντων ἀμφοτέρων εἰς τὸ Documente Privind Istoria României, τόμος 5ος 1962, ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου.

3) Ν. Μοσχολοῦ, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους κ.λ.π. Ἀθῆναι 1960.

4) Δ. Οἰκονομίδου, Ἄγνωστα ἐγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Μολδαβίᾳ Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (ἀρχεῖα τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας) ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρείας τόμοι 11, 12, 14.

5) Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος. Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις Ἀθῆναι 1956.

6) Ἀθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης, προσθήκες καὶ διορθώσεις εἰς τὸν τόμον Ἱστορικῆς βιογραφίας. Ἀθῆναι 1959.

Αί εργασίαι αύται και ιδίως αί δύο πρώται περιέχουν άγνωστους μέχρι τουδε επισήμους ειδήσεις περι τοϋ κινήματος των 'Ηγεμονιών και δίδουν διάφορον έν πολλοίς εικόνα των όσων έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν από τας συγγραφάς παλαιότερων ιστοριογράφων.

Το πλούσιον τουτο ύλικόν επεξεργασθείς, έν συναρτήσει με ότι έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν και με παραβολήν των πηγών και κάθαρσιν των άναποδείκτων ή άμφισβητουμένων, έχρησιμοποίησα εις το παρόν δημοσίευμα, το όποϊον όμως έχει ως κύριον σκοπόν να έρευνήση τας πράξεις των εκ Μακεδονίας άγωνιστών Γεωργάκη Όλυμπίου και Ίωάννου Φαρμάκη, εκ των πρωταγωνιστών του κινήματος εκείνου.

Διά τούς προεκτεθέντας λόγους το γενικώτερον θέμα τής έρεύνης επί τής έκκραγείσης εκεί επαναστάσεως έρχεται εις δευτέραν μοίραν και άκροθιγώς έρευνάται ένταύθα, διότι το κεφάλαιον τουτο τής Νεοελληνικής 'Ιστορίας κατόπιν των νέων πηγών, αίτινες είδον το φώς τής δημοσιότητος κατά την τελευταίαν 10ετίαν, έχει ανάγκην ιδιαίτερας έρεύνης και μελέτης ως συνδεόμενον στενώς με τά έν Ρουμανία συμβάντα κατά την ταραχώδη εκείνην έποχήν.

Εις την παρούσαν εργασίαν μεταξύ των άλλων λεπτομερώς διαφωτίζεται ή μεγαλειώδης άμυνα των ύπολειμμάτων των Έλλήνων επαναστατών εις την ιστορικήν μονήν του Σέκου(λ), εύρισκομένην εις τά όρη τής Μολδαβίας, πλησίον των αυστριακών συνόρων. Αί ελάχιστα και ούχι άκριβεις πληροφορίες, τας οποίας είχομεν εκ παλαιότερων συγγραφών ήμετέρων και ξένων ιστοριογράφων, πλουτίζονται ήδη με νέον άγνωστον ύλικόν και παρέχουν σαφεστέραν εικόνα περι των συμβάντων εις την ιστορικήν εκείνην μονήν, ήτις συνεδέθη τόσον πολύ με την έθνικήν μας επανάστασιν του 1821. Αί πληροφορίες τής εκθέσεως του Αυστριακού πράκτορος Wolf, ακολουθήσαντος τά τουρκικά στρατεύματα εκεί, και του Ρώσου συνταγματάρχου Ligrandi, ύπηρετούντος τότε ως αξιωματικού πληροφοριών εις την Βεσσαραβίαν, παρέχουν άφθονον και λίαν σημαντικόν ύλικόν διά τά ιστορούμενα γεγονότα. Ανάγκη επίσης να δηλωθή ένταύθα ότι ή έρευνά μας ελάχιστα, και όπου εκ τής ανάγκης επιβάλλεται, άσχολεϊται με την έν γενει πολιτείαν του Βλάχου επαναστάτου Γουόρ Βλαδιμηρέσκου.

Η έκρηξις τής επαναστάσεως του 1821 ήρχισεν από τας 'Ηγεμονίας του Δουνάβεως, ένθα και πολυπληθές ήτο το ελληνικόν στοιχείον και πολλοί ύπήρχον Έλληνες άρχηγοί και άλλοι στρατιωτικοί ύπηρετούντες εις τά στρατεύματα των 'Ηγεμονιών. Μεταξύ των στρατιωτικών άρχηγών, που ύπηρετούν εκεί, εύρίσκοντο και οί εκ Μακεδονίας καταγόμενοι Γεωργάκης Όλύμπιος και Ίωάννης Φαρμάκης.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων, διέβη τὸν ποταμὸν Προῦθον παρὰ τὴν κομόπολιν Σκουλένι καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουνάβεως. Εἶχεν ὡς ἐπιτελεῖς τοῦ τὸν ἐκ Κοζάνης Γεώργιον Λασσάνην, προαχθέντα ἐν τῷ μεταξύ εἰς χιλίαρχον καὶ ἐκτελοῦντα καθήκοντα ὑπασπιστοῦ,¹ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Γεώργιον καὶ Νικόλαον, τὸν συνταγματάρχην τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ἑλληνα εὐγενῆ Καντακουζηνόν, τὸν Πολωνὸν ταγματάρχην Γαρνόφσκυ² καὶ ἄλλους Ἑλληνας καὶ Σέρβους.³ Ἡ δύναμις τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων ἀνήρχετο εἰς 3500 πεζοὺς, 200 Κοζάκους καὶ 70 Οὐλάνους τοῦ Γαρνόφσκυ, 4 πυροβόλα καὶ 700 περὶπου σπουδαστὰς κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν Ἱερὸν Λόχον.⁴

Τὸ ἔμβλημα τῶν ἐπαναστατῶν (κονκάρδα) ἦτο λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλαν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἔφερον ἐπὶ τοῦ πληγκίου νεκροκεφαλὴν, ὅπως οἱ Πρῶσοι Οὐσάροι τοῦ Φρειδερίκου. Τὸ σῆμα εἶχε τὴν ἔννοιαν ὅτι «πίσω δὲν ὑπάρχει». Τὸ στράτευμα εἶχε 3 σημαίας, αἰτινες ἠδολογήθησαν παρουσιᾶ ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν, ὀρκισθέντων μὲ γυμνὴν σπάθην. Ἡ πρώτη σημαία ἦτο τρίχρωμος φέρουσα σταυρὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ζήτω ἡ ἐλευθερία» καὶ τὸν ἀναγεννώμενον ἐκ τῆς τέφρας φοῖνικα. Ἡ δευτέρα ἔφερον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ἡ δὲ τρίτη ἦτο λευκὴ καὶ ἔφερον εἰς τὸ μέσον πελεκάνον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ Θεὸς μαζύ σου»⁵.

Μόλις ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, μεμημένος ἤδη εἰς τὸ κίνημα καὶ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἡγεμόνος Σούτσου, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διαβάς τὸν Προῦθον, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρᾶτεύουσας τῆς Μολδαβίας, συνητηθὴ τὴν ἰδίαν νύκτα μὲ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκοϋ,⁶ Βλάχον ἡγέτην ἀγροτικῆς

¹ Τὴν 25 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸ Γαλάτσι ὁ Ὑψηλάντης προήγαγε τὸν Λάσσάνην εἰς γενικὸν ὑπασπιστήν. Documente Privind Istoria Rominei T/3, σ. 135.

² Γ. Λαῖοϋ, Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρ. T. IB/1958, σ. 97, ἔγγρ. 55. Ἰ. Φιλήμων, ἀνωτ. T/B, σ. 89.

³ Λαῖοϋ, αὐτόθι σ. 52, ἔγγρ. 17.

⁴ Λαῖοϋ, αὐτόθι σ. 50, ἔγγρ. 16.

⁵ Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ πληροφορία ὅτι καὶ ἡ τρίτη σημαία ἦτο τρίχρωμος, Λαῖοϋ, αὐτόθι σ. 68.

⁶ Ivan Petrovic Liprandi ἐν Documente Privind Istoria Rominei T/5/1962, σ. 414 ἐξ. Ὁ συγγραφεὺς, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, διετέλει κατὰ τὴν ἔκκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριοφῶν τῆς 16ης ὁμάδος πεζικοῦ μὲ ἔδραν τὴν πόλιν Κισνόβι τῆς Βεσσαραβίας. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα

καί κοινωνικής επαναστάσεως, ήτις άτάκτως καί άρρύθμως έξερράγη τόν Ίανουάριον τού 1821 έν Ρουμανία, στρεφομένη έναντίον τής Φαναριωτικής διοικήσεως εις τά πριγκηπάτα τού Δουνάβεως αλλά καί κατά τών έντοπίων Ρουμάνων άρχόντων, ιδίως τών μεγάλων γεωκτημόνων.

Ή συνάντησις μέ τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ εγένετο εις τó Βουκουρέστι, πρωτεύουσαν τής Βλαχίας, όπου είχε καταφθάσει ό Ρουμάνος ήγέτης από την κομόπολιν Μότρο, συνοδευόμενος από τούς επιτελείς του καί έν μέρος τού στρατεύματός του. Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς άνεκοίνωσεν εις τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ τά σχέδια τής Φιλικής Έταιρείας καί την εισβολήν τού Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ, άλλ' ή απάντησις τού Ρουμάνου δέν ίκανοποίησε τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν, μάλλον δέ ενέβαλεν αυτόν εις ύποψίας. Τήν επομένην ό Ό λ ύ μ π ι ο ς, έχων υπό τās διαταγās του 1500 άτάκτους πολεμιστάς, έπορεύθη πρός συνάντησιν τού Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ εις τó Μπεντζίλι¹, ένθα παραλαβών τās σημαίας τού σώματός του καί ένταχθείς εις τά επαναστατικά στρατεύματα συνώδευσεν τόν άρχηγόν εις Φωξάνην, άφ' ού άνεκοίνωσεν εις αυτόν την ύποπτον διαγωγήν τού Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, συστήσας συνάμα την άμσον κατάληψιν τού Βουκουρεστίου.²

Ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς δέν έπαυσε νά έλπίζει ότι θά κατώρθωνε νά προσελκύση τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, ύπολογίζων εις τās επαναστατικάς του δυνάμεις, άλλ' ό Βλάχος ήγέτης, όστις ήδη εύρίσκετο εις τó Βουκουρέστι, συλλαβών 2 έκ τών όπλαρχηγών τού Ό λ υ μ π ί ο υ, τόν μουλοκύμασπην Σ ά β β α ν καί τόν μπαϊρακτάρην (σημαιοφόρον) Τ ο υ ρ κ ο υ λ έ τ ς, έξετέλεσεν μέ την κατηγορίαν ότι είχαν προβή εις λεηλασίας, από τās όποίας όμως δέν ήτο άπηλλαγμένον καί τó άτακτον στρατεύμα τού Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ. Ή θανάτωσις τών άξιωματούχων αυτών τού Ό λ υ μ π ί ο υ έξηρέθισεν, ώς ήτο φυσικόν, τόν Μακεδόνα πολεμιστήν, τή έπιμονή του δέ ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς μετεστάθμωσεν εις την Κολεντιάν, απέχουσαν 2 χιλίομετρα τού Βουκουρεστίου, ένθα καί έστρατοπέδευσεν.³

Εις την Κολεντιάν εγένετο σύσκεψις όλων τών ήγετών καί άπεφασί-

του ταύτην παρηκολούθησεν έκ τού σύγγγυς τά ιστορούμενα γεγονότα καί άνεμίχθη εις αυτά. Γλωσσομαθής, κάτοχος 7 γλωσσών πιθανώς καί τής Έλληνικής, είχε συνάψει σχέσεις μέ Έταίρους ώς καί τόν Βλαδιμηρέσκου καί διαφόρους πολεμιστάς Έλληνας, Ρουμάνους, Σέρβους, Βουλγάρους. Άργότερον άνέλαβεν άρχηγός τού δικτίου κατασκοπείας τής Ρωσίας εις τά Βαλκάνια. Συνέγραψε πλην τής μνημονευομένης ένταύθα έργασίας διά τόν Όλύμπιον καί τοιαύτην διά τόν Βλαδιμηρέσκου καί άλλους. Βλέπε αυτόθι καί εις σ. 8 έξ.

¹ Από τó Μπεντζίλι ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς απέστειλεν έγκύκλιον πρός τούς κατοίκους τού Βουκουρεστίου υπό χρονολογίαν 18 Μαρτίου 1821 συνιστών όπως επανακάμψουν εις τās έστίας των. Αυτόθι σ. 65.

² L i p r a n d i, αυτόθι σ. 420 έξ.

³ Αυτόθι σ. 420.

σθη νά ζητηθῆ ἐκ νέου ἢ σύμπραξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σέρβων Μίλοσ 'Οβρένοβιτς. Ἀπεστάλη διὰ τὴν συνεννόησιν αὐτὴν ὁ φιλικὸς Ἄριστείδης Παπᾶς ἢ Πώπ, ἐφοδιασμένος μὲ ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα, προδοθεὶς ὁμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Σέρβου Ρογκόμπετς εἰς τοὺς Τούρκους συνελήφθη παρὰ τὴν Ὀρσοβαν ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ Σεκὴρ πασᾶ τοῦ Βελιγραδίου κατασχεθέντων τῶν ἐγγράφων του. Οὗτος μετεφέρθη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ὑποβλήθεις εἰς φοβερὰ βασανιστήρια φαίνεται ὅτι προέβη εἰς ὁμολογίας τινάς, μὴ γενομένας ὁμως πιστευτὰς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ τελικῶς ἀπεκεφαλίσθη.¹ Τὰ ἔγγραφα παρεδόθησαν εἰς τὸν Σούτσον πρὸς μετάφρασιν, ἀλλ' ὁ πατριώτης αὐτὸς παρεπλάνησε τοὺς Τούρκους ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε νά μὴ ἀποδώσουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς αὐτά. Πάντως ὁ 'Οβρένοβιτς ἔλαβε γνῶσιν τοῦ θέματος ἀπὸ ἐπιστολῆν τοῦ 'Ολυμπίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη τὴν σύμπραξιν,² φανταζόμενος ὅτι ἀπέχων πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως θά προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ θά κατάρθωνε νά ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Τοιοῦτοτρόπος ὁ 'Οβρένοβιτς, χωρὶς νά ἐξυπηρετήσῃ τὴν σερβικὴν ὑπόθεσιν καὶ παρὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ἔβλαψε μὲ τὴν στάσιν του τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐδυσχέρανε κατὰ πολὺ τὰ σχέδια τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις σοβαρῶς ὑπελόγιζεν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ παράγοντος.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερσις θά ἐλάμβανε διαστάσεις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὸν ἐκ τῶν ὑπαρχηγῶν του Πάβελ Μακεντόνσκι,³ διὰ νά πληροφορηθῆ, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις θά ὑπεστηρίζετο παρὰ τῆς Ρωσίας καί, ἐπειδὴ ὁ ὑπαρχηγός του δὲν εἶχε κατορθώσει νά ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφίχθη καὶ ὁ ἴδιος συναντηθεὶς μὲ τὸν Ὑψηλάντην κατ' ἰδίαν. Δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμένα πληροφορία τί διημείφθη μεταξύ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἂν ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης ὠρκίσθη σύμπραξιν, ὡς εἶχε διαδοθῆ τότε, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἔκτοτε διαγνώσας τὰ ὑποπτα φρονήματα⁴ καὶ δυσπιστήσας πρὸς τὴν ὄλην συμπεριφορὰν του

¹ Λάιος, ἀνωτ. σ. 82, ἔγγρ. 40. Ὁ Φιλήμων ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπᾶς ἐπρόλαβε νά ἐξαφανίσῃ τὰ ἔγγραφα τοῦτο θεωρῶ μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ καθηγητὴς Μιχ. Λάσκαρης εἰς τὸ ἔργον του Ἑλληνας καὶ Σέρβοι κ.λ.π. σ. 84 ἐξ. τάσσεται μὲ τὴν ἄποψιν τῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων εἰς τὸν Σούτσον, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Liprandi, αὐτόθι σ. 447, γράφει ὅτι ὁ Παπᾶς συλληφθεὶς εἰς τὴν νησιδα τοῦ Δουνάβεως Ἄντὰ Κεμπὴρ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

² Λάιος, αὐτόθι σ. 95. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 149, ἐνθα κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ὁ 'Οβρένοβιτς ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πίστιν τῶν ραγιαδῶν τῆς Σερβίας.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 420.

⁴ Αὐτόθι σ. 422.

άνεθεσεν εις τόν Σάββαν Καμινάρην, "Ελληνα όπλαρχηγόν εκ Πάτμου, νά παρακολουθή τās κινήσεις του Βλαδιμηρέσκου. Δέν παρήλθεν όμως πολύ χρονικόν διάστημα και διεπιστώθη ότι ό Βλάχος ήγέτης ήρχισε νά συνάπτη στενωτέρας σχέσεις με τούς Τούρκους¹, αυτό δέ τó γεγονός άνεστάτωσε τήν ελληνικήν ήγεσίαν, ύποχρεωθείσαν εκ τών πραγμάτων νά λάβη μέτρα άμύνης κατά τών ένεργειών του Βλαδιμηρέσκου, τās όποιās έχαρακτήρισεν ως προδοτικάς.

Άρχομένου του μηνός Άπριλίου ό άρχηγός τής επανάστασεως Άλεξ. Ύψηλάντης έγκατέστησε τó μεγαλύτερον τμήμα του στρατεύματος εις τó Τυργοβίτσι, ό όπλαρχηγός Κολοκοτρώνης ώχρωθή εις τήν μονήν Νοτσέτουλ, ό όπλαρχηγός Δούκας παρέμεινεν εις τó Πλοέστι, ό Όρφανός έπίσης εις τó Νοτσέτουλ, ό Γεωργάκης Όλύμπιος έστρατοπέδευσεν εις τó Πιτέτσι, ό δέ Σάββας Καμινάρης παρέμεινεν εις τó Βουκουρέστι. Ό κατά τά άλλα γενναίος αυτός όπλαρχηγός, φοβηθείς ότι μετά τήν κατάσχесιν παρά τών Τούρκων τών έμπιστευτικών έγγράφων επί τού συλληφθέντος και εκτελεσθέντος άπεσταλμένου προς τόν Όβρένοβιτς Άριστείδου Παπά θ' άπεκαλύπτετο ή συμμετοχή του εις τήν Έλληνικήν επανάστασιν, ήρχισε νά διστάζη² και νά σκέπτεται νά έγκαταλείψη τόν άγώνα, έπανερχόμενος εις τήν φρουράν του ήγεμόνος Καλλιμάχη και συνεργαζόμενος με τούς Τούρκους.

Η εισβολή του Άλεξ. Ύψηλάντη διεδόθη ταχέως εις τήν Εύρώπην. Ό καγκελλάριος τής Αύστρίας πρίγκηψ Μέττερνιχ, θιασώτης του δόγματος του status quo, έπέτυχε νά πείση τόν διστακτικόν Τσάρον Άλέξανδρον τόν Α³ ότι ή επανάστασις τών Ήγεμονιων ήτο συναφής με τά δημοκρατικά κινήματα τών καρμπονάρων και τών κομμουνέρους εις τήν Ιταλίαν και τήν Ισπανίαν και ότι, αν ό Ρώσος αυτοκράτωρ άφηνε νά ύπονοηθή ότι ό πρώην ύπασπιστής του Άλέξανδρος Ύψηλάντης έτύγγανε τής συγκαταθέσεώς του εις τήν επανάστασιν τών ρουμανικών πριγκηπάτων, τó θράσος τών άπανταχοϋ τής Εύρώπης επαναστατικών στοιχείων θά υπερέβαινε πάν όριον. Η ευρωπαϊκή άπολυταρχία δέν ήνείχετο τά δημοκρατικά κινήματα και ήδιαφόρει τελείως εις πāsαν άπελευθερωτικήν κίνησιν τών ύποδούλων λαών, τήν όποιαν προσεπάθει νά καταπνίξη εν τή γενέσει της. Ίδιαιτέρως ό άναπληρωτής του Αύστριακού καγκελλαρίου βαρώνος φόν Στοϋρμερ κατεφέρετο διαρκώς κατά του ελληνικού επαναστατικού κινήματος.⁴ Ό αυτοκράτωρ τής Ρωσίας, παρα-

¹ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 447. Ό Βλαδιμηρέσκου έπεκονινώνει και γραπτώς με τούς Τούρκους μέσω του φίλου του Μουράτ άγά.

² Αυτόθι σ. 422.

³ Σ. Λάσκαρη, Διπλωματική Ίστορία τής Εύρώπης (1814-1914), σ. 40.

⁴ Λάιος, αυτόθι σ. 76, έγγρ. 45.

συρθείς ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Μέρτερνιχ, ἀπεκήρυξε δημοσίᾳ τὸν Ὑψηλάντην.¹ Ἀλλὰ καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης² ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδοξίας, διέταξεν³ ὁ ἡγεμὼν Κ α λ λ ι μ ἄ χ η ς ν' ἀναγνώσουν οἱ ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ Ὀ λ ὕ μ π ι ο ς, πληροφορηθεὶς τοῦτο καὶ εἰσελθὼν εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Βουκουρεστίου, ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῆς ἀρξαμένης ἀναγνώσεως τῆς ἐγκυκλίου.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα ἐπηρέασαν τὸν φιλόπατριν στρατηγόν. Ἦρξισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ ὑποπίπτῃ εἰς σφάλματα. Ὑπέικον εἰς ὑποβολιμαίας εἰσηγήσεις, ἀφῆρσε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀτάκτων ἀπὸ τὸν Ὀ λ ὕ μ π ι ο ν, γνώστην προσώπων, πραγμάτων καὶ συνθηκῶν, καὶ ἄφησεν αὐτὸν ἄπλοδν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος του. Ὁ Ὀ λ ὕ μ π ι ο ς ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπῆς δὲν παρεπονέθη ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀρξαμένης ἐπαναστάσεως. Μόνος ἀρμόδιος, ὡς ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως ἀλλὰ καὶ τῶν προσωπικῶν του σχέσεων μὲ ἄλλους πολεμιστὰς τῶν Βαλκανικῶν Χωρῶν, νὰ γνωρίζῃ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς δυνατότητας τῶν νεοστρατευθέντων Ἑλλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ρουμάνων, ἐξέθεσεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην φανερώς τὴν γνώμην του. Ὁ Ὀ λ ὕ μ π ι ο ς ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διεξαχθῇ ἄγων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ Ὑψηλάντης, πρῶην ὑποστράτηγος τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπρότεινε τὴν διεξαγωγὴν ἀτάκτου πολέμου συνεχοῦς καὶ ἐξαντλητικοῦ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς δὲν ἐνέκρινε τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐπιβαλλομένην ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦτο ὑπῆρξε σφάλμα, ὡς ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Β λ α δ ι μ η ρ ἔ σ κ ο υ ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Κολεντίνᾳ στρατηγεῖο τοῦ Ὑψηλάντου καὶ διέταξε τὸν κύριον ὄγκον τῶν στρατευμάτων του νὰ κατευθυνθῇ διὰ Τσιντσαρένι, Κραγιόβας καὶ Σλάτινας πρὸς Βουκουρέστι, ὅπου ἤδη ἀπὸ ἡμερῶν εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ στρατηγεῖόν του μὲ ἐν τμήμα ἀφωσιωμένων ἐπιτελῶν καὶ πανδούρων.⁴

¹ Παρὰ τὰς προσπάθειάς τοῦ κόμητος Καποδίστρια, ὅστις εἶχε συνοδεύσει μετὰ τοῦ κόμητος Νεσελρόδε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα) εἰς τὸ ἔκει συνελθὸν συνέδριον, οὗτος ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ διέγραψε ἐκ τοῦ στρατεύματος. Μιχ. Λάσκαρη, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα Τ/Α, σ. 51.

² Ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν προκύπτει ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεία ἐν Κωνσταντινούπολει εἶχεν εἰδοποιήσει τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν περὶ τοῦ προπαρασκευαζομένου ἑλληνικοῦ κινήματος. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 129.

³ Λάιτος, αὐτόθι σ. 85.

⁴ Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως τὸ 1821

Ὁ Βλαδιμηρέσκου ἐπεχείρησε νά ἐνεργήσῃ δι' ἴδιον λογαριασμόν ὡς ἀρχηγός ἀγροτικῆς καί κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, στρεφομένης, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, τόσον κατά τῆς Φαναριωτικῆς διοικήσεως ὅσον καί κατά τῶν ἐντοπίων Ρουμάνων ἀρχόντων, ἀδιαφορῶν τῆ θά ἔπραττεν ὁ Ὑψηλάντης¹ πρὸς εὐδόωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου.² Εἰσελθὼν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυρίας δυνάμεώς του εἰς τὸ Βουκουρέστι, ἀνερχομένης εἰς 3000 πεζοὺς καί ἐπίππους, ἀποτελουμένης δὲ ἐκ Ρουμάνων πανδούρων, Ἑλλήνων, Σέρβων καί Ἀλβανῶν³ καί συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ὑπαρχηγούς του Χατζηπρόνταν καί Μακεδόσκι, κατηυθύνθη εἰς τὸν ἐκεῖ μητροπολιτικὸν ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁμως οὐδεμία τῷ ἐγένετο ὑποδοχή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐνθουσιᾶδὴ ὑποδοχὴν, τῆς ὁποίας ἔτυχεν ὁ Ὀλύμπιος ἀφιχθεὶς ἐκεῖ μὲ 400 ἐπίππους πολεμιστὰς καὶ 3 σημαίας. Τοῦτο ἐξηρέθισε ἔτι περισσότερον τὸν Βλαδιμηρέσκου, ἡ δὲ δυσαρέσκεια διαφαίνεται καθαρώς πλέον, διότι τὸν τῶν ἄλλοις ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ Ρουμᾶνος μητροπολίτης Διονύσιος Λοῦπο κατά τὴν εἴσοδον τοῦ Βλάχου ἐπαναστάτου ἠτοιμάσθη εἰς ἐνδειξιν ἀποδοκιμασίας ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς ἔδρας του, ἐμποδισθεὶς ἐν τέλει.⁴

Ὁ Ὑψηλάντης, πεισθεὶς περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἐθεώρησε σκόπιμον, ὡς προληπτικὴν ἐνέργειαν, ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ πολλοὺς Ἕλληνας, Βουλγάρους καί Σέρβους καί νά θέσῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὀλύμπιου, χωρὶς νά διαμαρτυρηθῇ ὁ Βλάχος ἡγέτης, φοβηθεὶς τὸν Ὀλύμπιον καί τὸν Καντακουζηνόν. Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι καί συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Χατζηπρόνταν Γρηγορίεβιτς,⁵ Σέρβον όπλαρχηγὸν καί τὸν Δημήτρι Μακεδόσκι, μετεστάθμευσεν εἰς τὸ Κοτροτσέ-

ἔτος, Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις, Ἀθήναι 1956, σ. 21 ἐξ. Βλέπε καί Δ. Οἰκονομίδου, Ἀγνωστα ἔγγραφα κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καί Ἐθνολ. Ἐταιρείας Τ/11 (1956) καί εἰς τόμους 12 καί 14.

¹ Ἑλληνικά Τ/Η (1934), σ. 209 ἐξ., ἐνθα περίληψις τοῦ ἔργου τοῦ Ρουμάνου I. Filitti ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτικά καί κοινωνικά ζυμώσεις εἰς τὰς Ρουμανικὰς Ἠγεμονίας» 1821-1828.

² Λάιτος, αὐτόθι σ. 6.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 56 ἐξ.

⁴ Οἰκονομίδης, αὐτόθι σ. 143 ἐξ.

⁵ Χατζηπρόντας Γρηγορίεβιτς, Σέρβος πατριώτης καί ἀρχηγός τοῦ κινήματος τοῦ ἔτους 1814, τὸ ὁποῖον κατέστειλεν ἐν Σερβίᾳ ὁ Σουλεϊμάν πασᾶς βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Ὀβρένοβιτς. Μ. Λάσκαρης, αὐτόθι σ. 19. Ὁ Σέρβος αὐτὸς βοεβόδας ἀπέθανεν ἀργότερον εἰς τὸ Χοτίν τῆς Βεσσαραβίας. Εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τοὺς Σέρβους όπλαρχηγούς Στόϊκο καί Τσολάκ, συμπράξαντας ἀργότερον μὲ τὸν Ὀλύμπιον, ἐνα ντουφεκιστήμιασι καί ἄλλους διακεκριμένους Σέρβους συνεργάτας. Lirrandi, αὐτόθι σ. 447.

νι, πολλά διαλογιζόμενος κατά τοῦ ἀρξαμένου ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.¹

Ἐνθ' ταῦτα συνέβαινον εἰς τὴν Βλαχίαν, τὴν 17 Μαρτίου 1821 εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ἐντὸς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας τοῦ ἐκ Βλάστης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐπιφανοῦς Ἑλληνοῦ καὶ μετέπειτα μεγάλου εὐεργετοῦ τοῦ Ἐθνοῦς Κωνσταντίνου Βελλίου, ὅπου διέμενον ὁ ἔτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῶν Ἡγεμονίων Ἰωάννη Φαρμάκης, ἐγένετο πανηγυρική τελετὴ τῆς ὑψώσεως τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Μολδαβίᾳ.² Παρόντος τοῦ Ὑψηλάντου, Ὀλυμπίου, Φαρμάκη καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν, ὁ ἀρχιμανδρίτης Παπαβασιλείου, ἔψαλε τὴν ἱεροτελεσίαν, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστέας ἐξεφώνησε συγκινητικὸν πατριωτικὸν λόγον, οἱ δὲ πολεμισταὶ ἀνασπᾶσαντες τὰ ξίφη, ἔψαλλον τὸν Θούριον τοῦ Ρήγα Βελεστινλή. Τὸ πλῆθος, ἐξεληθὸν τῆς οἰκίας τοῦ Βελλίου, προπορευομένου δὲ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχηγῶν ψαλλόντων «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», διέγραψε κύκλον καὶ ἀκολούθως ὑπὸ πυκνοῦς πυροβολισμοὺς ἐπανήλθεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Φαρμάκη, ἔνθα καὶ ἀνηρτήθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν τελετὴν, ὡς ἦτο φυσικόν, οὔτε ὁ Βλαδιμηρέσκου οὔτε ὁ Σάββας προσήλθον, ἀρκεσθέντες νὰ ὑψώσουν ἕκαστος ἰδιαιτέραν σημαίαν, φέρουσαν τοπικὰ σύμβολα.³

Ἀνεξαρτήτως ὁμοῦ τῆς πατριωτικῆς αὐτῆς τελετῆς αἱ συνθήκαι προοιωνίζοντο δυσμενεῖς, ἀναρχία παρετρεῖτο εἰς τὴν ὅλην ἐπαναστατικὴν κίνησιν,⁴ ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὁ Ὑψηλάντης, προσπαθῶν νὰ συμβιάξῃ διαρκῶς ἀναφύομενα σοβαρότατα ζητήματα, παρημέλει τὸ σοβαρώτερον πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις, τουτέστιν τὴν κατάληψιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἐλάχισται ὑπῆρχον τουρκικαὶ φρουραί.

Τὴν 1 Ἀπριλίου 1821 ὁ ἀχηγὸς ἔκρινε σκόπιμον μὲ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς Τυργοβίστι, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 1500 ἄνδρας εἰς τὸ Πιτέτσι, μεταξὺ τῆς ἐπισταθμίας τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀλτε. Εἰς τὸ Τυργοβίστι συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἀπεφα-

¹ Διὰ τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς καὶ τὰ σχέδια τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε Λάτιον, ἀνωτ. σ. 80, ἔγγρ. 39, 40 Ἰ. Filitti, ἀνωτ. σ. 218, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντη, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς Τούρκους, γεγονός πὸ συνέφερεν εἰς τοὺς Ρουμάνους.

² Φιλήμων, ἀνωτ. Τ/Α σ. 114, Τ/Β, σ. 99, 133. Ὁ Βέλλιος, πλουτίσας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τυγχάνει ὁ χορηγὸς τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος, ἐκ τῶν πόρων τοῦ ὁποίου τόσοι Ἕλληνες ἐκ Μακεδονίας ἐσπούδασαν. Κεραμόπουλλος, Μητρήφον κληροδοτημάτων Τ/Α σ. 1097. Λάτιος, αὐτόθι σ. 78, ἔγγρ. 38, Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 97 ἔξ.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 89 ἔξ.

⁴ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 68 ἔξ.

σίση δέ ή όργάνωσις και ή κατανομή τών δυνάμεων ώς και ή άνεγερσις χαρακωμάτων. Ό επαναστατικός στρατός διέθετεν έν συνόλω 7 πυροβόλα παλαιά άνευ εξαρτημάτων και άνταλλακτικάν με άρχηγόν τόν χιλίαρχον Βασίλειον Καραβιάν, άσημον και επιπόλαιον άξιωματικόν.¹

Κατά τό διαρρηθσαν διάστημα τό άρξάμενον με ένθουσιασμόν, αλλά βραδέως και άρρυθμός εξελισσόμενον επαναστατικόν κίνημα τών Έλλήνων εις τά πριγκηπάτα του Δουνάβεως, ή τουρκική Κυβέρνησις, ή όποια διά τών φρουρών της, τών πρακτόρων και τών κατασκόπων της παρηκολούθει μετά προσοχής τά διαδραματιζόμενα εκεί, άντεμετώπισεν άποφασιστικά. Μή τολμώσα νά παραβιάση την ήγγυημένην συνθήκην του Βουκουρεστιου,² κατώρθωσε νά επιτύχη την έγκρισιν του έν Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα) συνελθόντος συνεδρίου, όπως έξοντώση τούς επαναστάτας. Τό τουρκικόν στρατηγείον άνέθεσε τό έργον τουτο εις τόν σερασκέρην τής Σιλιστρίας και τούς πασάδες τής Σιλιστρίας και του Βιντιν. Τά τουρκικά στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εις την άριστεράν όχθην του Δουνάβεως. Από την περιοχην τής Βραϊλας ό Γιουσούφ πασάς απέστειλεν εις την Μολδαβίαν τόν Κεχαγιάμπεην, καθώς και τόν Σελήχ πασάν με 12.000 άνδρας και 13 πυροβόλα. Από τό Βιντιν απέστάλη ό σιλιχτάρης του Ντερβίς πασά με τάς δυνάμεις του υιού του Καραφεήζ, συμποσουμένης εις 4.000 άνδρας με 6 πυροβόλα, από τό Ρουχτσουκι 1000 ντελήδες (άτακτοι ίππεις) με άρχηγόν τόν Όσμαν μπέην και τόν άδελφόν του Χακ ή πασά, από την Σιλιστριαν 6200 άνδρες και 14 πυροβόλα υπό τάς διαταγάς του Κεχαγιάμπεη Άχμέτ, με τόν όποιον συνέπραττεν ό Κιουστσιούκ Άχμέτ και ό διοικητής τής έμπροσθοφυλακής Όσμαν άγās. Έκτός τών άνωτέρω δυνάμεων από την Νικόπολιν και άλλας περιοχάς συνεκεντρώθησαν και άλλα στρατιωτικά άποσπάσματα, ώστε πλέον τών 25.000 άνδρών τακτικού έμπειροπολέμου τουρκικού στρατου μετά 33 πυροβόλων επρόκειτο ν' άντιμετωπίσουν τούς 6.000 κατά τό πλειστον άτάκτους άνδρας του Ύψηλάντη, διαθέτοντας και 7 πυροβόλα παλαιά.

Όι Τούρκοι εισέβαλον εις τά πριγκηπάτα του Δουνάβεως κατά τάς αρχάς του πρώτου δεκαημέρου του μηνός Μαΐου³ και κατέλαβον την Κραγιόβαν και τό Βουκουρέστι. Μία άναγνωριστική φάλαγξ εκ τών δυνάμεων του Σελήχ πασά, άποτελουμένη εκ 200 άνδρών, κινουμένη προς τό Καραλάσι, συνεκρούσθη με ισάριθμον δύναμιν του Γεωργάκη Όλυμπίου, ή όποια κατείχε στενωπόν και ύποστᾶσα σημαντικά άπολλείας εις

¹ Liprandi, αυτόθι σ. 420 έξ.

² Liprandi, αυτόθι σ. 424 έξ.

³ Liprandi, αυτόθι σ. 425 έξ.

νεκρούς και αιχμαλώτους ώπισθοχώρησε. Ἐπανακάμπτων ὁ Ὀλύμπιος εἰς Πιτέτσι συνέλαβε καθ' ὁδὸν ταχυδρόμον τοῦ αὐστριακοῦ διπλωμάτου Οὐδρίσκι, κομίζοντα ἐπιστολὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου¹ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τῶν κινουμένων ἐκ Σιλιστρίας, δι' ἧς ὑπέσχετο τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Ὀλυμπίου.

Τοῦτο ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν σοβαρὰ μέτρα προφυλάξεως κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ μπίμπασης (χιλίαςρχος) Σάββας Καμινάρης, διαφωνήσας πρὸς τὸν Βλαδιμηρέσκου, παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἀπεκάλυπεν ὅτι ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης, ἡγούμενος 2200 πανδούρων, 500 ἰπέων τοῦ Χατζηπρόντα καὶ Μακεντόνσκι καὶ 7 πυροβόλων, μετεστάθμευσεν ἀπὸ τὸ Κοτροτσέμι μετὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐν συνεννοήσει μετ' αὐτοὺς ἐσκόπει νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως ἐκ τῶν νώτων. Ὅταν ἐφθάσεν εἰς τὸ Γολέτσι, τὸ ὅποιον ἀπέχει 9 βέρστια ἀπὸ τὸ Πιτέτσι², ὅπου εὐρίσκετο τὸ ἀρχηγεῖον τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν, ἢ ὑπὸ τὸν Ὀλύμπιον καὶ τὸν Φαρμάκην δύναμις, ὑποψιαζομένη ἐπίθεσιν τοῦ Βλαδιμηρέσκου, παρετάχθη εἰς μάχην, διαθέτουσα καὶ 3 πυροβόλα. Ὁ Ὀλύμπιος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰ στρατεύματά του, ἐπροχώρησε μόνος μετὰ τὴν τόλμην, πού τὸν διέκρινε, καὶ συνδιελέχθη μετὰ τὸν Βλάχον ἠγέτην, ἐλέγξας αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην διαγωγὴν. Ὁ Βλαδιμηρέσκου προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῆ, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί, ἐπιθυμοῦντες συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν, συμφέρουσαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, ἔδειξαν γενναιοψυχίαν καὶ ἠφιλία ἔστω καὶ φαινομενικῶς ἐπανασυνοδέθη.³ Ἐμείναν σύμφωνοι νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως⁴ εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁσονδήποτε ἐκ τῶν στρατευμάτων θὰ ἐδέχτο ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων, καὶ κατήρτισαν γραπτὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν ὁ Βλαδιμηρέσκου, ὁ Μακεντόνσκι, ὁ Χατζηπρόντας, καθὼς καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης.

Ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία ὑπέσχετο εὐάρεστον ἐξέλιξιν διὰ τὸ κίνημα τῶν Ἡγεμονιδῶν. Πέραν τούτου εἶχεν ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἕλληνας, παραμένων δὲ ἔστω καὶ ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος, τὸ κέρδος διὰ τὸν ἀγῶνα θὰ ἦτο σημαντικόν.

Δυστυχῶς αἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ γραπτὴ συμφωνία ἐπ' ὀλίγας μόνον ἡμέρας διετηρήθησαν, διότι ὁ Βλαδιμηρέσκου, βλέπων ὅτι ὁ Ὀλύμ-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 447.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 425.

³ Φιλήμων Τ/Β σ. 163 ἐξ. Φωτεινὸς σ. 105 ἐξ.

⁴ Liprandi, αὐτόθι ἐξ.

πιος έπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εις την επανάστασιν ώς γνώστης προσώπων και καταστάσεων, παρεσκεύασε δολοφονικην απόπειραν κατ' αυτού, άποτυχοΰσαν όμως ένεκα τής άρνήσεως του έπιφανούς Βουλγάρου Άλεξάνδρου και των όπλαρχηγών Κωνσταντίνου και Δημητρίου. Συνέβη όμως και έτερον γεγονός, τó όποιον επέσπευσε την εκκαθάρισιν τής δημιουργηθείσης παρά του Βλαδιμηρέσκου καταστάσεως. 'Ο Δημήτρης Μακεντόνσκι,¹ πρώτος ύπαρχηγός του Βλαδιμηρέσκου, επιστρέφων εις Γολέστι, συνήντησε τυχαίως καθ' όδον τον έπαρχον Γκόρα και Μεχεντίντσι², παρά του όποιου έ πληροφορήθη ότι ό Βλάχος ήγέτης τó συγκεντρωθέν έξ έράνου μεταξύ των χωρικών ύπερ του επαναστατικού άγώνος ποσόν έξ ενός έκατομμυρίου λεί, ώς και διάφορα άλλα χρήματα, απέκρυσεν από τους ύπαρχηγούς του άποστειλάς ταυτα μυστικώς διά του έμπίστου του Γκίτσα 'Οπράν εις Αυστριαν, ίνα κατατεθοΰν επ' όνόματι του εις αυστριακήν Τράπεζαν. 'Η πρᾶξις αύτη του Βλαδιμηρέσκου έξηγηρίωσε τον Μακεντόνσκι, όστις κατηγόρησε δημοσίως τον άρχηγόν του ότι προτίθεται ν' αναχωρήσει εις την Αυστριαν, ένθα και απέστειλε τά χρήματα, τά προοριζόμενα διά τó στρατεύμα. Φοβηθείς ό Βλαδιμηρέσκου τόσον τον Μακεντόνσκι όσον και τον Χατζηπρόνταν, διαθέτοντας σημαντικήν δύναμιν εις τά στρατεύματά του, έδωσε μυστικές οδηγίας νά μειωθή ή δύναμις αύτη και νά δολοφονηθοΰν μερικοί όπλαρχηγοί, άφοσιωμένοι εις τους Σέρβους αυτούς πολεμιστάς. Μόλις έ πληροφορήθη τούτο ό Μακεντόνσκι, έσπευσεν άμέσως επί τόπου με τους άνδρας του επιτυχόν την τελευταίαν στιγμήν νά διασώση εκ τής άγχόνης 7 εκ των καλύτερων του όπλαρχηγών, ενός μόνον όνόματι 'Ιοανίτσα εκ Γκόρας άπαγχονισθέντος. Έκμανεις διά τας δολοφονίας ταύτας ό Μακεντόνσκι παρέλαβε τον Χατζηπρόνταν και μεταβάς εις τó έλληνικόν στρατηγείον, παρεκάλεσε τον 'Ολύμπιον νά σπεύσει με τους άνδρας του νά συλλάβη τον Βλαδιμηρέσκου.

Πεισθείς ό 'Ολύμπιος ότι καθίστατο πλέον άνέφικτος πάσα περαιτέρω συνεργασία με τον Βλαδιμηρέσκου, κατήρτισε μικρόν

¹ Οί άδελφοί Μακεντόνσκι, Δημήτρης και Πάβελ, σερβικής καταγωγής (οί πρόγονοί των ειχον έγκατασταθή εις Βουλγαριαν), ήσαν έξαιρέτοι πολεμιστάι. 'Ο Δημήτρης ήτο κάτοχος ξένων γλωσσών και ευφύεστατος. Μετά την άποτυχίαν τής επαναστάσεως άπεσύρθη εις Βεσσαραβίαν, ένθα παρέμεινε μέχρι του έτους 1829, εγκατασταθείς έν συνεχείαι εις Βουκουρέστι. Ένεπλάκη εις δικαστικούς άγώνας, προφανώς δι' οικονομικούς λόγους, με την χήραν του 'Ολύμπιου Στάναν. 'Η ύπόθεσις αύτη, άφ' ου κατ' επανάληψιν συνεζητήθη εις τά ρωσικά δικαστήρια του Κισνόβι, τελικώς διεπιβάσθη εις την Σύγκλητον. Lirrandi, αὐτόθι σ. 436 έξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 425 έξ.

ἀπόσπασμα ἐξ ἀφωσιωμένων καὶ ἀνδρείων συντρόφων τοῦ καί, ἀφ' οὗ διέταξεν, ὅπως τὸ κύριον σῶμα ἀκολουθῆ ἐξ ἀποστάσεως, ἀφίχθη εἰς τὸ Γολέστι καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βλάχου ἠγέτου, συνδιαλεγόμενον τὴν ὥραν ἐκείνην μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του,¹ ἠλεγξε μετὰ θάρρους τὰς πράξεις του προβάς συνάμα εἰς παντοειδεῖς ἀποκαλύψεις, ἐν τέλει δὲ συναινούτων τῶν μετὰ τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ συμπραττόντων Σέρβων καὶ Βουλγάρων ἀφώπλισε τοῦτον καὶ μετέφερεν εἰς Τυργοβίσι, ἔνθα τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.² Ἐκεῖ συνεκροτήθη στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξήτησε τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην, πλὴν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, ὁ Ὁ λ ὕ μ π ι ο ς κατέθεσεν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν, ἣ ὁποία ἐνηργήθη εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα διέμενον ὁ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ εἰς τὸ Γολέστι, ἀνεκαλύφθη καὶ νέα ἐπιστολή, ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀπεδεικνύετο πλήρως ἡ συνεργασία τοῦ μὲ τοὺς Τούρκους, εἰς τοὺς ὁποίους κατέδιδε λεπτομερῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η.³

Ἀποδειχθείσης πλήρως τῆς ἐνοχῆς του τὸσον ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, κατέδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατον, τῆς ἀποφάσεως τοῦ στρατοδικεῖου ἐκτελεσθείσης μετὰ 3 ἡμέρας δι' ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐκ τῶν στρατιωτικῶν Π ά ρ γ α καὶ Β α ρ ν ά β α. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀνευρέθησαν 5000 χρυσᾶ δοῦκάτα καὶ διάφορα κοσμήματα.⁴

¹ Φιλήμων Τ/Β, σ. 104 ἐξ.

² L i p r a n d i, ἀνωτ. σ. 427 ἐξ. Ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς μὴ διακείμενος φιλικῶς πρὸς τε τὸν Ὁ λ ὕ μ π ι ο ν ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ρουμανικὰ πριγκηπᾶτα ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀφοπλισθεὶς ὠδηγήθη εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς μητροπόλεως Τυργοβίσι, ἔνθα ἐφυλακίσθη ἐπὶ 2 ἡμέρας. Ἀκολούθως ἀγόμενος εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Διμποβίτσα, ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Κ α ρ α β ι ā ν, ὅστις ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν ἔρριψε τὸ σῶμα εἰς τὸν ποταμόν. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀνευρέθησαν 6000 χρυσαὶ λίραι καὶ πολῦτιμοι λίθοι. Ὁ L i p r a n d i ἀποσιωπᾶ σκοπίμως, νομίζω, τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην διὰ τὴν δυσφημίση τὸν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν καὶ τὸν Ὁ λ ὕ μ π ι ο ν ἰδίως, τὸν ὁποῖον συνεχῶς (καὶ εἶναι ὁ μόνος συγγραφεὺς) κατηγορεῖ ποικιλοτρόπως.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 106 ἐξ. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ν. Μοσχόπουλου (ἀνωτ. σ. 217 ἐξ.), ἀντληθείσας ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν, πλὴν τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ καὶ ἄλλων βογιάρων Ρουμάνων, ὁ Ρουμᾶνος ἐπίσκοπος Βουκουρεστίου, ἀπετάθη πρὸς τὸν βαλῆν τοῦ Γιούργεβου Χ α κ ῆ πασσν, καταφερόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ὡς ἐπιβαλόντων εἰς τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν τὴν συντήρησιν τῶν ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων.

⁴ Pouqueville, Histoire de la Regeneration de la Grèce Τ/Α, σ. 131. Γ ο ὗ δ α ς, ἀνωτ. σ. 419. Τ. G o r d o n, History of the Greek Revolution Τ/Α, σ. 140. Διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ βλέπε ἀποκαλυπτικὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐν Κων/πόλει πρεσβυτοῦ τῆς Αὐστρίας κόμητος V o n L i t s o n πρὸς τὸν Καγκελλάριον M e t t e r-

Οί Τούρκοι όμως εν τῷ μεταξύ προήλυνον,¹ ό δὲ Ύψηλάντης, αντιμετωπίζων τὰ γεγονότα, οὐχί δυστυχῶς κατὰ τρόπον ρεαλιστικόν, συνεκάλεσεν εις νέαν σύσκεψιν τοὺς συνεργάτας του, ἵνα λάβουν τὰ ἐκ τῶν δημιουργηθεισῶν νέων συνθηκῶν ἐπιβαλλόμενα μέτρα. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ό Όλύμπιος ἐπρότεινε νά ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν ἐκ Βιδινίου προελυνόντων τουρκικῶν στρατευμάτων πλησίον τῆς Όλτένια, διότι ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας θά ἐξηναγκάζοντο τὰ ἐκ Βουκουρεστίου καί Σιλιστρίας όρμώμενα τουρκικά στρατεύματα νά ὑποχωρήσουν. Πέραν τούτου ἐπίστευεν ότι, ἂν οἱ επαναστάται κατάρθωναν νά καταλάβουν τὴν περὶ τὴν Όλτένια περιοχήν, θά ἐπετύγχανον νά ἐξεγείρουν τοὺς Ρουμάνους πανδούρους, εὐρισκόμενοι δὲ πλησίον τῶν σερβικῶν καί βουλγαρικῶν περιοχῶν, εἶχον ἐλπίδας νά τύχουν καί τῆς συνδρομῆς τῶν πολεμικῶν ἀνδρῶν τῶν χριστιανικῶν ἐκείνων ὑποδούλων περιοχῶν. Τό σχέδιον όμως ἦτο τολμηρὸν καί ἐλαχίστας ἐλπίδας ἐπιτυχίας παρουσίαζε, διότι αἱ περιοχαὶ ἐκεῖναι ἦσαν πλήρεις τουρκικῶν στρατευμάτων, ἅτινα εἶχον παραλύσει πᾶσαν επαναστατικὴν κίνησιν, δι' ό καί ἐγκατελείφθη.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συσκέψεως ό Νικόλαος Ύψηλάντης μέσφ τῶν διαβάσεων τοῦ Κούρτεα Ντέ Ἄρτζες κατηθύνθη εις τὸ Ρίμνικ, όπου θά ἔφθανε καί ό ἀρχηγός κατὰ τὴν 26 Μαΐου 1821, ό Σάββας με 800 ἀνδρας διετάχθη νά παραμείνη εις Μερτιτζένη βαρυνόμενος με πολλὰς ὑποψίας, ό Καραβιάς με τὸν Μακεντόνσκι θά παρέμενον ἐκεῖ πλησίον εὐρισκόμενοι ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν, ό δὲ Όλύμπιος με ἐν μέρος τῶν στρατευμάτων του καί με 3 πυροβόλα, εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Φαρμάκη εις Κούρτεα ντέ Ἄρτζες, ἀφήνων ἐκεῖ τὸν συνεργάτην του με 300 ἀνδρας, θά κατηθύνετο με τὴν ὑπόλοιπον δύναμιν εις Ρίμνικ πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων εις τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως παρουσιάζετο ὡς κατωτέρω. Ό Ἄλεξανδρος Ύψηλάντης τὴν 26 Μαΐου ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν όπλαρχηγὸν Δούκαν ότι ἰσχυρὰ τουρκικὴ δύναμις όρμηθεῖσα ἐκ Βουκουρεστίου ἐπετέθη κατὰ τῆς μονῆς Νοτσέτουλ, τὴν ὁποίαν ὑπερησπίζετο ό όπλαρχηγός Γιάννης Κολοκοτρώνης καί περιεκύκλωσε ταύτην, ἐνῶ ἑτέρα φάλαγγξ, κινουμένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εις Μπράσοβ, ἀπέβλεπεν εις τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν στρατευμάτων. Καί ό μεν Κολοκοτρώνης, ἀφ' οὔ ἡμύνθη σθεναρῶς καί ἀπέκρουσε τὰς ἐπιθέσεις πολυαριθμῶν Τούρκων, βλέπων ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω ἀντί-

1 nieh ὑπὸ χρονολογίαν 15 Αὐγούστου 1821, παρὰ Κλ. Νικολαίδη, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ με βάσιν τὴν Μακεδονίαν σ. 286.

¹ Liprandi, ἀνωτ. σ. 429 ἐξ.

στασιν ἔνεκα τοῦ ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπωφεληθεὶς τοῦ νυκτερινοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς, ἐπέτυχε νὰ ἐξέλθῃ τῆς μονῆς μὲ συντεταγμένας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ὁ Δούκας ὅμως, φυλάσσων ἐπικαιρὸν στρατηγικὸν σημεῖον καὶ ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Κολοκωτρῶνη, ἐπεδείξατο δειλιαν καὶ ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του καί, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν τοιαύτην ὑποχώρησιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἐξηφανίσθη πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα.

Ὁ Ὑψηλάντης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διέταξε σύμπτηξιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς Ρίμνικ, τὴν δὲ 31 Μαΐου¹ ὀλόκληρος ἡ δύναμις, πλὴν μερικῶν ἀποσπασμάτων φυλαττόντων ἐπικαίρους στρατηγικὰς θέσεις, διῆλθε τὸν ποταμὸν Ὅλτε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ρίμνικ, μικρὰν πόλιν κειμένην εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, πλησίον στενωποῦ ἀγούσης εἰς ὑψηλὰ ὄρη. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀφίχθη καὶ Ὁ Μακεντόνσκι² ἡγούμενος μικρᾶς δυνάμεως, ἐνταχθεὶς εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη. Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ρίμνικ σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων Ὁ Σάββας³ Καμινάρης, ὅστις προηγουμένως εὐρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς Μερτιτζένι, τῆ μεσολαβῆσει τοῦ Ὁδρίσκι, παρέλαβε τοὺς ἄνδρας του καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ταχηράγαν ἐδήλωσεν ὑποταγὴν. Καὶ ὡς νὰ μὴν ἤρκει τοῦτο, συμπράττων μὲ τουρκικὴν δύναμιν ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἄλλων βραδυποροῦντων ἀτάκτων καὶ κατέσφαξε περὶ τοὺς 20 ἄνδρας ἐτέρων 60 πνιγέντων εἰς τὸν Ὅλτε, καθ' ἣν στιγμὴν προσεπάθουν διωκόμενοι νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν.

Οἱ Τούρκοι ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὸ Βιντίν καὶ τὴν Νικόπολιν παρηκολούθουν τὴν σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ἀπὸ ἀποστάσεως 20 βερστίων, προελαύνοντες κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἡ δὲ ἐμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Τυργοβίσι.

Τὰ εἰς Ρίμνικ συγκεντρούμενα στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη κατόπιν τόσων περιπλανήσεων, στερήσεων καὶ ἀτυχημάτων δὲν εὐρίσκοντο ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον. Μόνον ὁ Ἱερὸς Λόχος, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐνθουσιώδεις Ἑλληνας σπουδαστάς, ἐφαίνετο εὐχαριστη-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 431 ἔξ.

² Ὁ Μακεντόνσκι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἡ μάχη εἰς τὸ Δραγκατσάνι, ἀλλὰ νὰ στηθοῦν ἐνέδραι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐν γένει νὰ διεξαχθῆ κατὰ τῶν Τούρκων ἄτακτος πόλεμος. Αὐτόθι σ. 433. Τὸ ἴδιον εἰς γενικωτέραν κλίμακα, ὡς γράφω ἀνωτέρω, εἶχε προηγουμένως ὑποστηρίξει ὁ Ὁλύμπιος, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ὑποστράτηγος τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκπαιδευθεὶς μὲ ἄλλην μέθοδον καὶ τακτικὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υἱοθετήσῃ τοιαύτας ὑποδείξεις.

³ Ὁ Σάββας Καμινάρης, προδότης τοῦ ἀγῶνος, ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Βουκουρέστι ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων συμπράττοντος τοῦ αὐστριακοῦ προξένου Ὁδρίσκι (Liprandi, αὐτόθι σ. 447). Οἱ προδῶται εἶναι ἄξιοι τῆς μοίρας τῶν.

μένος, διότι προσήγγιζεν ή ώρα νά συγκρουσθῆ πρὸς τοὺς Τούρκους.¹ Ἐψαλλον ἀπελευθερωτικά θούρια εις τὰς ὁδοὺς τοῦ Ρίμνικ καὶ τὴν νύκτα τῆς 1 Ἰουνίου μαζί με ἄλλα στρατεύματα ἀπεστάλη εις Δραγκατσάνι εις ἀπόστασιν 70 βερστίων ἀπὸ τὸ Ρίμνικ, πλησίον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὑλτε. Ὁ Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς τὴν 2 Ἰουνίου κατῆλθεν ἀπὸ τὸ Ρίμνικ καὶ ἐστάθμευσεν εις χωρίον ἀπέχον 15 βέρστια ἀπὸ τὸ Δραγκατσάνι σκοπῶν νά δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν ὄπλων. Τὸ χωρίον Δραγκατσάνι κεῖται εις τὸ ἄκρον ἐνὸς ὑψώματος, ἔμπροσθεν καὶ δυτικῶς τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται εὐρεῖα κοιλάς περιβαλλομένη ὑπὸ πυκνοῦ δάσους. Ἐκεῖ εἶχε συγκεντρωθῆ ἕν μέρος τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ὑπὸ ποικίλους ἀρχηγούς, ἄλλαι δὲ δυνάμεις εὕρισκοντο ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν ταύτην.

Ὁ Ὀ λ ὕ μ π ι ο ς, διορισθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων ἐκεῖ, ἐνήργησε ἐπιθεώρησιν. Γνωρίζων δὲ τὸ ὀρητικὸν τοῦ χαρακτηρῶς ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ Κ α ρ α β ι ᾶ, ὁ ὁποῖος ἤγειτο τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ ἄτακτα στρατεύματα καὶ τὸν Ἰερὸν Λόχον, συνέστησεν, ὅπως ἀποφύγουν νά ἐμπλακοῦν εις μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους, ἂν προηγουμένως δὲν συνεκεντρῶνοντο ἐκεῖ ὅλαι αἱ δυνάμεις καὶ δὲν ἀφικνεῖτο καὶ ὁ ἴδιος με τοὺς ἄνδρας του, οἵτινες εἶχον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ Κούρτεα ντὲ Ἄρτζες, καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸ Δραγκατσάνι. Προσέθεσε δὲ ὅτι παρακολουθῶν τὴν κίνησιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων προέβλεπεν ὡς λίαν πιθανὴν ἐπιθεσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Κ α ρ α φ ε ἡ ζ ἰππικῶ καὶ συνεπῶς ἐθεώρει ἀπαραίτητον νά συμμετάσχουν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἐπαναστατικά σώματα.²

Μετὰ τὰς δοθείσας ἐντολάς ὁ Ὀ λ ὕ μ π ι ο ς ἀνεχώρησε διὰ νά ὀδηγήσῃ τοὺς ἄνδρας του ἀνερχομένους εις 1500 περίπου εις τὸ πεδῖον τῆς ἀναμενομένης μάχης, κατ' οὐσίαν δὲ οὐδεὶς παρέμεινεν ἐκεῖ ὑπεύθυνος ἀρχηγὸς τῶν μέχρι τότε συγκεντρωθεισῶν δυνάμεων, διὰ νά ἔχη τὸ γενικὸν πρόσταγμα.

Ὁ Κ α ρ α φ ε ἡ ζ ἐν τῷ μεταξύ, ἀρχηγὸς τῆς τουρκικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἀποτελουμένης ἀπὸ ἰππεῖς καὶ πεζοὺς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ δυνάμεως 2500 ἀνδρῶν, μεθ' ὧν συνέπραττον καὶ 200 ντελῆδες (ἄτακτοι ἰππεῖς), προῆλασε μέχρι τοῦ δάσους τοῦ Δραγκατσανίου, πλησίον ἐνὸς πυρποληθέντος πανδοχείου, ὅπου καὶ προέβη εις ἐσπευσμένας ὀχυρώσεις ἐν ἀναμονῇ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως, παρακολουθῶν συνάμα ἐκεῖθεν τὰς κινήσεις τῶν περὶ τὸν Ὀ λ ὕ μ π ι ο ν στρατευμάτων.

Ὁ Κ α ρ α β ι ᾶ ς προεπορεύετο τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως με ἐν σῶμα

¹ Lirrandi, αὐτόθι σ. 431 ἔξ.

² Lirrandi, αὐτ. σ. 443 ἔξ. Βλέπε καὶ Ἄθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης κ.λ.π. σ. 445.

ατάκτων, ἠκολούθει ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κ. Σοῦτσος μετὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὁ Γεώργιος Ὑψηλάντης μετὸ πεζικόν. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ μετὰ τὰ σώματά των παρέμειναν ἐκεῖ πλησίον ἐν ἀναμονῇ ὁδηγίων. Δυστυχῶς, πέραν τῆς ἑλλειψεως ὀργανώσεως, μία ἀτυχῆς μοῖρα κατηύθυνεν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ πριγκιπάτα τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὀλυμπίου ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Καραβιάς, βλέπων τὰς ὑπὸ τοῦ Καραφεῆζ ἀναφθείσας πυρὰς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ ὑπολαβὼν ταύτας ὡς τεκμήριον ἐτοιμαζομένης ὑποχωρήσεως, κατὰ τινὰς δὲ μεθυσθεῖς¹ καὶ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ ἐπιπολαίότητι του νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ γέρας μιᾶς εὐκόλου νομιζομένης νίκης, ἐκινήθη πρὸς τὸ παρακείμενον μοναστήριον Σερμανέστι, ἀποσκοπὼν εἰς τὴν κατάληψιν πλησίον εὐρισκομένης γεφύρας, ἵνα ἀποκλείσῃ τὴν τουρκικὴν ὑποχώρησιν, διατάξας συνάμα τοὺς ἀνδρας του νὰ πυροβολήσουν τοὺς προπορευομένους τοῦ Καραφεῆζ 200 ντελῆδες, χωρὶς νὰ ἐνημερώσῃ περὶ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν του τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν μονάδων, ἵνα λάβουν τὰ ἀναγκαίουντα μέτρα.

Καὶ οἱ μὲν ντελῆδες ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν πυρῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Καραβιά, ἀλλ' ὁ Καραφεῆζ ἀντιληφθεὶς ὅτι οὐδεμία συνοχὴ δυνάμεων καὶ στρατιωτικὴ διάταξις μάχης ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον καὶ ὅτι τὸ κύριον ἑλληνικὸν στράτευμα εὐρίσκετο εἰσέτι μακρὰν εἰς τοὺς ἀμπελῶνας, ἐπετέθη δι' ὄλων τῶν δυνάμεων του ἐξαναγκάσας ἐντὸς ὀλίγου τὸν Καραβιᾶν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Τοιοτοτρόπως οἱ Τοῦρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἀπέχοντος μόλις ἡμισυ βέρστιον ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Οἱ Ἱερολοχίται εἶχον σχηματίσει τετράγωνον² δυνάμεως 600 ἀνδρῶν ἐνισχυμένων μετὰ 3 πυροβόλα, ἀντεμετώπισαν δὲ τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν μετὰ σταθερότητα, τόλμην καὶ θάρρος ἀπαράμιλλον καὶ τελικῶς τόσον διὰ τῶν ὄπλων ὅσον καὶ δι' εὐστόχων βολῶν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέτυχον ν' ἀποκρούσουν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως, ἀνασυνταχθέντες ἐντὸς ὀλίγου, ἐνήργησαν νέαν σφοδροτέραν ἐπίθεσιν. Ὁ Ἱερὸς Λόχος μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Καραβιά εὐρέθη μόνος, ἄνευ στηρίγματος, ἄνευ ἐφεδρειῶν. Ὅλοι οἱ Ἱερολοχίται ἦσαν νέοι Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐκ Ρουμανίας, Βεσσαραβίας καὶ Ρωσίας, τέκνα τῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ἀνθουσῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν. Ἐπολέμησαν ἅπαντες ἀνδρείως παρὰ τὴν ἑλλειψιν στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀντάξιοι τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατεῖχοντο, ἐφάνησαν ἄξιοι

¹ Φωτεινός, αὐτόθι σ. 118. Liprandi, αὐτόθι σ. 433 ἔς.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 435.

της πατρίδος και των ιδεωδών της ελευθερίας, δια τα όποια έμάχοντο, προκαλέσαντες τον θαυμασμόν τόσον των ευνοϊκώς προς την επανάστασιν προδιατεθειμένων όσον και των αντιπάλων Τούρκων.¹ Παρά την γενναίαν αντίστασιν οί Τούρκοι, πολυάριθμοι και έμπειροπόλεμοι, διέσπασαν τό τετράγωνον και ήρχισεν άγών σώμα προς σώμα με μεγάλας άπώλειας των 'Ιερολοχιτών.

Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς εδρίσκειτο ήδη έν πορεία προς τό Δραγκατσάνι επί κεφαλής των έμπειροπολέμων άνδρών του. Προεπορεύετο ό ίδιος με 60 ίππεις, όταν ήκουσε τον κρότον των πυροβόλων της διεξαγομένης μάχης και άμέσως άντελήφθη την κατάστασιν, την όποίαν είχε δημιουργήσει ή άσύνητος πρῆξις του Κ α ρ α β ι ᾱ. «*Ανάθεμάτον, ειπε, μᾶς κατέστρεψεν ό Κ α ρ α β ι ᾱ ς*»² και άμέσως εκάλπασε με τους 60 ίππεις του εις τό πεδίον της μάχης, εύρισκομένης εις τό τέρμα της, ένθα έπιτεθείς μετά μεγάλης όρμής έπέφερε σύγχυσιν εις τους Τούρκους και έδωσε τον καιρόν εις τους έναπομεινانتας 'Ιερολοχιτάς νά καταφύγουν εις τό δάσος και νά διασωθοϋν. Πόσοι εκ των 'Ιερολοχιτών διεσώθησαν, ειναί άγνωστον έλλείψει ασφαλών πηγών. Κατά την μάχην ταύτην έπεσαν ήρωϊκώς μαχόμενοι εκ των άξιωματικών έθελοντών του 'Ιεροϋ Λόχου ό Δ η μ. Σ ο υ τ σ ο ς, ό Γάλλος Β ο r d i e r από την Τζενοβα και οί περισσότεροι των άξιωματικών μετά της μεγαλυτέρας δυνάμεως των ύπ' αυτούς νεαρών σπουδαστών. Μόνον 3 'Ιερολοχιτάς ήχηματώτισαν οί Τούρκοι ώς και την στρατιωτικήν μουσικήν, την όποίαν είχε δωρήσει ό Ρουμᾶνος Ν ί κ ο υ Ν τ ε λ έ σ κ ο υ Γ κ ο λ έ σ κ ο υ. Ό Γ ε ω ρ γ ᾱ κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς κατά την αιφνιδιαστικήν και σωτηριάν δια τους έναπομεινانتας 'Ιερολοχιτάς έπιθεσίιν του άπώλεσεν 11 άνδρας και τον ίππον του, έτραυματίσθη δέ και ό ίδιος³ «Πάν ό,τι άνδρεία, γράφει ξένος συγγραφεύς,⁴ πᾶν ό,τι ό ένθουσιασμός ήδύναντο νά προσφέρουν, έπετέλεσε κατά την ήμέραν εκείνην ό θρυλικός Γ ε ω ρ γ ᾱ κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς».

Αυτήν την άτυχη έκβασιν έσχεν ή μάχη του Δραγκατσανίου.⁵ Την αύγην της 6 'Ιουνίου έπληροφορήθη ό 'Α λ. 'Υ ψ η λ ᾱ ν τ η ς τ' άποτελέσματα της μάχης, τα όποια τον συνέτριψαν. Ό Μ α κ ε ν τ ὄ ν σ κ ι⁶, πού

¹ Μοσχόπουλος, αυτόθι σ. 221, όπου αί τουρκικαί κρίσεις. L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435, όπου αί κρίσεις του συγγραφέως τούτου καταφερομένου κατά του κινήματος των 'Ηγεμονιών, του 'Υ ψ η λ ᾱ ν τ η ς και των συνεργατών του. Βλέπε και Φ ω τ ε ι ν ὄ ν, αυτόθι σ. 435 έξ.

² L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435 έξ.

³ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435 έξ.

⁴ Α. Β r o f f e r i o, Σελίδες εκ της 'Ελλην. 'Επανάστασεως σ. 104 έξ.

⁵ Βλέπε παρά Ν ι κ ο λ α ῖ δ η, άνωτ. σ. 286 έξ., ένθα ή εκθεσις του κόμητος V o n L i t s o n εξιστοροϋσα όρισμένα γεγονότα σχετικά με την μάχην ταύτην.

⁶ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 436 έξ.

εύρίσκετο εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως μὲ 16 ἄνδρας, εἰσηγήθη νὰ σπεύσουν μὲ τοὺς ἐναπομείναντας πολεμιστὰς πρὸς συνάντησιν τῶν ἠττηθέντων στρατευμάτων καὶ νὰ λάβουν τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλόμενα μέτρα. Μόλις ὁμως ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται ἐκεῖ, συνήντησαν τοὺς ὑποχωροῦντας καθ' ὁμάδας καὶ μετ' ὀλίγων ἐφθασαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ του μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ. Ἀπελιπθεῖς ἐκ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Ρίμνικ καὶ τελικῶς εἰς τὴν μονὴν Κόζια, ὅπου ἐφθασε τὴν 8ην ἡμέραν. Ἐκεῖ ἀφίχθη καὶ ὁ Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ὁ λ ύ μ π ι ο ς μὲ τοὺς ἄνδρας του καί, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι καθίστατο προβληματικὴ ἡ ἀνασύνταξις τῶν δυνάμεων, συνεβούλευσε τὸν ἀρχηγὸν νὰ διέλθῃ τὰ πλησίον εὑρισκόμενα σύνορα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ἴδιος ἐδήλωσε ὅτι θὰ μετέβαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Κ α ν τ α κ ο υ ζ η ν ὀ ε ἰ ς τὸ Σκουλένι καὶ θὰ προσεπάθει τελικῶς νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν. Ἀπεχωρίσθησαν δακρύνοντες διὰ τὸ ναύγιον τόσων ἐλπίδων.¹

Ἀφίχθεις ὁ Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα τὴν 14 Ἰουνίου 1821² ἀπέστειλε τὸν Λ α σ σ ά ν η ν ὡς γερμανομαθῆ εἰς τὸ συνοριακὸν λοιμοκαθαρτήριον Ρόττερτουμ, ἵνα ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Σ β ί ν τ τὴν ἄδειαν διελύσεως δι' Αὐστρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Πιστεύσας ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Σ β ί ν τ, παρέλαβε τὸν Λ α σ σ ά ν η ν καὶ τινὰς ἐπιτελεῖς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Π α λ α ι ο γ ε ν ί δ η ς τὴν 15 Ἰουνίου 1821 εἰσῆρχετο εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ὅπου ἀντὶ φιλοξενίας καὶ διευκολύνσεως πρὸς διέλευσιν ἐνεκλείσθη εἰς σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν ὑπόγειον τοῦ φρουρίου Μούγκατς. Ἡ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τοῦ Μ έ τ τ ε ρ ν ι χ, πολεμίου σφοδροῦ παντὸς ἔθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰς ἀντιθέτου διατάξεις τοῦ διεθνoῦς δικαίου, διότι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῶν φυγάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ συμφωνηθέντα εἰς Λοῦμπλιν μεταξὺ Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν, ὅπως ἐπιτραπῆ ἡ διέλευσις, ἀλλ' ὄχι ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η, ἐθριάμβευσε. Ἡ Αὐστρία ἐφέρθη χαρακτηριστικῶς σκληρὰ πρὸς τὸν ἀτυχῆσαντα ἀρχηγὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς, ἀποχωρισθεῖς τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η εἰς τὸ μοναστήριον Κόζια, ἐπανῆλθεν εἰς Κίμπουλουγκ πρὸς συνάντησιν τῆς συζύγου του καὶ τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ἀ λ ε ξ ά ν δ ρ ο υ καὶ Μ ι λ ά ν ο υ. Ἀποχαριετίσας μὲ πόνον τὴν οἰκογένειάν του, μὲ τὴν ὑγίαν κλονισμένην

¹ Γ ο ὄ δ α ς, ἀνωτ. Τ/Ε σ. 433. Κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ἡ οἰκογένεια τῶν Ὑ ψ η λ ά ν τ ὶ ν, παρασυρθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν κατεστράφη, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Φαναριῶται ἀπώλεσαν ἀρίστην σταδιοδρομίαν. Μ ο σ χ ὀ π ο υ λ ὀ ς, ἀνωτ. σ. 223. Liprandi, αὐτόθι σ. 438.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 433.

καί με άνεπούλωτα τραύματα, μετέβη με τούς άνδρας του πρòς συνάντησιν του φίλου καί συμπατριώτου του Φαρμάκη, όστις με τò σώμά του εφύλαττε τήν στρατηγικήν διάβασιν τών Καρπαθίων παρὰ τò Κούρτεα ντè Άρτζες. Παρ' όλα τὰ άτυχήματα δέν ειχεν άπολέσει τò ήθικόν του. Η ζωή του εξαιρέτου αὐτοῦ πολεμιστοῦ, όστις άν επέζη του άγώνος τής Μολδοβλαχίας θά εξειλίσειτο εις ένα εκ τών επιφανών ήγετῶν τής έλληνικής επαναστάσεως του 1821, ήτο πλήρης άγώνων καί μόχθων. Γνωρίζων καλῶς τήν κατάστασιν τών Ηγεμονιῶν, αἴτινες ειχον πλημμυρίσει από τουρκικά στρατεύματα τής λiαν ισχυρᾶς τότε Όθωμανικής Αὐτοκρατορίας, ειχε μεν άποβάλει πᾶσαν έλπίδα παρατάσεως ενός συστηματικού άγώνος, έπιστευεν όμως ότι μία προσωρινή εκει παραμονή μερικῶν άτάκτων επαναστατικῶν σωμάτων θ' άπετέλει ένα διαρκή εκνευρισμόν τών Τούρκων με επακόλουθα τήν καθήλωσιν καί άπασχόλησιν εχθρικῶν δυνάμεων, αἴτινες άλλως θά ήδύναντο νά δράσουν εις άλλας περιφερείας εναντίον τών επαναστατησάντων Έλλήνων.

Μαζὺ με τὸν Φαρμάκην, διέθετον δύναμιν 800 περίπου πολεμιστῶν κατὰ τὸ πλείστον έφιππων, οἵτινες καί άπετέλουν τήν μόνην έναπομείνασαν συγκεκροτημένην δύναμιν του επαναστατικού στρατοῦ τών Ηγεμονιῶν. Με τούς άνδρας αὐτοῦς καί με τήν προϋπόθεσιν ότι θά επετύγχανον οἱ δύο εκ Μακεδονίας άρχηγοὶ νά ενεργήσουν νέαν στρατολογία, άπεφάσισαν νά επιθεθοῦν κατὰ τών τουρκικῶν φρουρῶν.¹ Έκκινήσαντες εκ τών ὕψωμάτων τής Βράντζας κατήλθον καί έπυρπόλησαν τήν πόλιν Νιάμζ² καί εν μέρει τήν πόλιν Φολτιτζένι καί εξεδίωξαν τὰς εκει τουρκικὰς φρουρὰς μέχρι του Πασκάν, όπου διένειμον επαναστατικὰς προκηρύξεις, διὰ τών οποίων διεκήρυττον ότι θά εξακολουθήσουν πολεμοῦντες τούς Τούρκους καί ότι θά καταλάβουν καί τήν πόλιν Ρομάν. Έν τούτοις, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθείας, ὄχι μόνον νέα στρατολογία δέν επετεύχθη αλλά καί πολλοὶ πολεμισταί, αὐτόχθονες καί άλλοι σλαβικής καταγωγῆς, θεωροῦντες ματαίαν πᾶσαν πραιτέρω αντίστασιν, ένεκα τών σκληρῶν αντιποιῶν καί τής τρομοκρατίας τών Τούρκων κατὰ του εγγχωρίου πληθυσμοῦ, εγκατέλειψαν τὸν άγῶνα, άπέμειναν δὲ μόνον οἱ παλαιοὶ άφροσιωμένοι συμπολεμισταί τών δύο άρχηγῶν. Κατόπιν τής τοιαύτης εξελίξεως τών πραγμάτων, βλέπων ὁ Όλύπιος ότι πᾶσα έλπίς ὀργανωμένης αντίστάσεως εξέλιπεν, μη δυνάμενος δὲ νά καταφύγῃ καί ὁ ίδιος εις τήν Αὐστρίαν, όπου ένεκα τών παλαιότερων του αναμίξεων εις τὰ επαναστατικά κινήματα τών Σέρβων ίδίως ήτο τελείως άνεπιθύμητος,³ άπεφάσισε μαζί με τὸν Φαρμάκην νά κα-

¹ Φιλήμων Τ/Β σ. 200. Ό Φωτεινός, άνωτ. σ. 126, αναβιβάζει τήν δύναμιν εις 450 άνδρας.

² Επιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957, σ. 218 έξ., ένθα ή εκθεσις του Wolf.

³ Liprandi αὐτόθι, σ. 439 έξ.

ταφύγουν εις τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐνωθοῦν μετὰς τὰς δυνάμεις τοῦ πρίγκηπος Καντακουζηνου (αἵτινες ὅμως εἶχον διαλυθῆ εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Σκουλένι καὶ τοῦτο ἠγνόει ὁ Ὀλύμπιος), ἐὰν δὲ τοῦτο τελικῶς δὲν κατορθοῦτο, διερχόμενοι τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Προῦθου, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχομένην Βεσσαραβίαν.

Ἄφ' οὗ κατέστρεψαν τὰ 3 πυροβόλα, ἄχρηστα διὰ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Σινάια, ὅπου ὁ Ὀλύμπιος ἐπληροφόρηθη ὅτι τοὺς ἀναζητεῖ ὁ σιλιχτάρης τοῦ κεχαγιάμπε ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν καταδίωξιν καὶ διάλυσιν τῶν ἐναπομεινάντων ἐπαναστατῶν. Μὲ τὸν Τούρκον σιλιχτάρην συνέπραττε καὶ ὁ προδότης χιλιάρχος Σάββας. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπέτυχε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Σάββαν, ὅστις πράγματι, μνήμων παλαιᾶς φιλίας καὶ συνεργασίας μὲ τοὺς δύο ἀρχηγούς, διηκόλυσε τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς νὰ κατευθυνθοῦν εἰς Μολδαβίαν, παραπλανήσας τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ νὰ περιθάψῃ καὶ ν' ἀποκρύψῃ 20 βαρέως τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς Ἕλληνας ἐπαναστάτας.

Τοιοιουτρόπως ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης, παρακάμψαντες τὸ Κίμπουλουγκ καὶ προχωρήσαντες μέσφ ὁρέων καὶ δασωδῶν ἐκτάσεων πλησίον τῶν αὐστριακῶν συνόρων ἐπέτυχον νὰ εἰσέλθουν εἰς Μολδαβίαν, ἀφ' οὗ συνεκροσθησαν νικηφόρως πρὸς τουρκικὸν καταδιωκτικὸν ἀποσπασμα ἐκ 200 Τούρκων πλησίον τῆς Ντόρνα καὶ ἠνώθησαν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μολδαβίας μὲ μικρὰν δύναμιν πολεμιστῶν ὑπὸ τοὺς ὄπλαρχηγούς Δημήτριον καὶ Γιάννη Σίμπα, ἀνελθούσης οὗτω τῆς ὄλης δυνάμεως τῶν ἐναπολειφθέντων ἐπαναστατῶν εἰς 900 ἄνδρας.

Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Μολδαβίας, ὁ Ὀλύμπιος τραυματισμένος ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δραγκατσανίου, μὲ ἀνεπούλωτα εἰσέτι τὰ τραύματα, ὑποστὰς δὲ καὶ τόσας ἄλλας κακουχίας καὶ ἀπαγοητεύσεις ἠσθένησε βαρέως καὶ παρέμεινε ἐπὶ ἕνα μῆνα κατάκοιτος. Εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας εὐρισκόμενος ἐπληροφόρηθη καὶ τὴν λυπηρὰν εἶδησιν τῆς καταστροφῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Καντακουζηνου εἰς τὸ Σκουλένι. Ἡ εἶδησις αὕτη ἐπέδρασε δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ σλαβικῆς καταγωγῆς καπετανεοί, οἱ μετ' αὐτοῦ συμπράττοντες Στόικο καὶ Κίρτζαλη Γκεόργε μετὰ 300 ἀνδρῶν ἀπεχώρησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος. Τοῦτο ἔσχε δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις ὡς παλαιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Βεσσαραβίας Κατακάζην ἐπιστολὴν, μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως διευκολυνθῆ ἡ μετάβασίς του ἐκεῖ. Ἐσκέπετο νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα κατόπιν τόσων ἀτυχημάτων καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς Βεσσαραβίαν, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Εις τὰ όρεινά τής Μολδαβίας, παρά την μονήν Σλάτινα, άφίχθη και ό Σέρβος όπλαρχηγός Μ π λ ά ν τ ε ν¹ με 16 ύπολειφθέντας Σέρβους πολεμιστάς, όστις, διασωθείς κατά την μάχην του Σκουλενίου, περιεπλανάτο εις τὰ όρη μέχρι τής συναντήσεώς του με τὸ σῶμα του Ό λ υ μ π ί ο υ - Φ α ρ μ ά κ η.

Κατά τὸ διαρρευσαν διάστημα ὁ πασᾶς τής Βραίλας,² παρακολουθῶν τὰ γεγονότα, απέστειλεν ἐνίσχυσιν εις τὸ ἀπόσπασμα του προμνησθέντος σιλιχτάρη, με τὸν ὁποῖον συνέπραττεν ὁ αὐστριακὸς πράκτωρ W o l f, ἀποτελουμένην ἀπὸ 600 ἄνδρας, οἵτινες ὀδεύοντες πρὸς τὸ Φολτιτζέιν και τὰς δασώδεις περιοχὰς του Κουρνουλοτζι πρὸς ἀνακάλυψιν του Ό λ υ μ π ί ο υ ὡς και ἄλλων διασκορπισμένων ἐπαναστατῶν, οὐχι μόνον οὐδὲν ἐπέτυχον, ἀλλὰ συνεπλάκησαν και με τὰ αὐστριακὰ συνοριακὰ φυλάκια και ὑπεχώρησαν.

Τὴν ἐπομένην τής συμπλοκῆς αὐτῆς ἀναγνωριστικὴ δύναμις του Ό λ υ μ π ί ο υ συνηγήθη με ἀπόσπασμα τῶν δυνάμεων του Σιλιχτάρ ἁγᾶ παρά την μονήν Σλάτινα και ἔτρεψε τουτο εις φυγήν,³ ἐνθὸ Μ π λ ά ν τ ε ν με τοὺς εὐαρίθιμους Σέρβους, ἐνίσχυμένος με ἄνδρας του Ό λ υ μ π ί ο υ, ἔτρεπεν εις φυγήν παρά τὸ Φολτιτζένι 200 Τούρκους, ἀλλὰ και ἕτερος όπλαρχηγός του Φ α ρ μ ά κ η, ὁ Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ς, ἐξηνάγκαζεν εις ὑποχώρησιν παρὰ τὸ Τίργκου Νεάμτς και ἄλλο τουρκικὸν ἀπόσπασμα.

Εις τὴν μονήν Σλάτινα ὁ Ό λ υ μ π ί ο ς με τοὺς συνεργάτας του παρέμειναν ἐπὶ 5 ἡμέρας σκεπτόμενοι περὶ του πρακτέου. Καὶ εἶχον μὲν τρέψει εις φυγήν τὰ τουρκικὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα, ἀλλὰ αἱ κύριαι δυνάμεις του Σ ε λ ῆ χ πασᾶ, όστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐκκαθάρισιν τής Μολδαβίας ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐπαναστατῶν, δὲν εἶχον εἰσέτι ἐμπλακῆ εις τὸν ἁγῶνα. Κατὰ τὴν γενομένην ἐκεῖ σύσκεψιν ὁ βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν ἐπρότεινε νὰ ὀχυρωθοῦν εις Κρούτσεα, ὀχυράν τοποθεσίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Τούρκοι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλουν, τελικῶς ὁμως ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη του Ό λ υ μ π ί ο υ, ὅπως, μετασταθμεύοντες ἐκ τής μονῆς τής Σλάτινας, ὀχυρωθοῦν εις τὴν μονήν του Σέκου, ἕως ὅτου κατορθώσουν και διαφύγουν εις τὴν Βεσσαραβίαν, διότι ὀλόκληρος ἡ περίεξ περιοχή τῶν ὀρεινῶν τουτων τμημάτων τής Μολδαβίας εὐρίσκετο ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν δυνάμεων του Σ ε λ ῆ χ πασᾶ. Μόλις ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Σλάτιναν, κατέφθασαν ἐκεῖ δυνάμεις ἀνιχνευτικαὶ τῶν Τούρκων. Ό Φ α ρ μ ά κ η ς, ὁ Μ π λ ά ν τ ε ν

¹ Ό γενναῖος Σέρβος βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν, συνεργάτης τῶν Ἑλλήνων εις τὸ κίνημα τῶν Ἡγεμονιῶν, διέφυγεν ἀργότερον εις Αὐστρίαν. Ἐκεῖθεν εἰσελθὼν εις τὴν πατρίδα του Σερβίαν ἐδολοφονήθη κατ' ἐντολήν του Μίλος Όβρένοβιτς. L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447.

² Λάιτοϛ, Ἐπιθ. Τέχνης κ.λ.π. σ. 218 ἐξ.

³ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 441 ἐξ.

και άλλοι όπλαρχηγοί έπρότειναν να έπιτεθοϋν κατά τών Τούρκων άνιχνευτών, άλλ' ό Ό λ ύ μ π ι ο ς δέν συγκατετέθη και τελικώς διηυθύνθησαν άπαντες εις την μονήν του Σέκου, όπου εϋρον άρκετά εφόδια προς διεξαγωγήν του πολέμου καθός και οίνον.

Η ρουμανική μονή του Σέκου εύρίσκεται επί τοποθεσίας όχυράς, άλλά διά την υπεράσπισίν της ως και της γύρω δεσποζούσης περιοχής άπητοϋντο σημαντικά δυνάμεις και πυροβολικόν, τό όποϊον οί έπαναστάται δέν διέθετον. "Αν οί Τούρκοι, όπως και συνέβη μετά τινας ήμέρας, κατορθώνον ν' άποκλείσουν την μονήν διέξοδον, άγουσαν διά στενής και άποκρήμου φάραγγος, οί Έλληνες έπαναστάται ήσαν καταδικασμένοι εις καταστροφήν.¹ Εις την μονήν του Σέκου παραμείναντες επί 5/μερον άνήγειρον όχυρώματα και έμελέτησαν τό σχέδιον άμύνης. Τό μόνον, πού δέν προέβλεψαν, ήτο ή περίπτωσης έγκαταλείψεως τής μονής, όταν θά εύρίσκοντο πρό τών μεγάλων δυνάμεων του Σέληχ πασα και ό τρόπος διαφυγής, και αυτό τό λάθος υπήρξεν μοιραϊόν.

Κατά την έκτην ήμέραν έπληροφορήθησαν ότι οί Τούρκοι έξελθόντες μέ σημαντικάς δυνάμεις από τό Ίάσιον ειχον φθάσει εις την πολίχνην Τίργκου Νεάμτς, εύρισκομένην εις άπόστασιν 6 ώρων από την μονήν του Σέκου, και ότι ειχον εξαποστείλει 300 νελεήδες προς την μονήν διά την εξακρίβωσιν τών δυνάμεων και άναγνώρισιν τών θέσεων τών έπαναστατών, μέ την έντολήν ν' άποφύγουν, όπως έμπλακοϋν εις μάχην. Φαίνεται ότι οί Τούρκοι δέν εγνώριζον, κατόπιν μάλιστα τής ήττης τών άποσταλέντων άποσπασμάτων διώξεως, την δύναμιν τών Έλλήνων έπαναστατών, πού ειχον καταφύγει εις τά όρη τής Μολδαβίας. Οί άποσταλέντες νελεήδες² ένέπεσαν εις ένέδραν άποσπάσματος τών έπαναστατών υπό τόν εμπειροπόλεμον όπλαρχηγόν Γεώργιον Κολαούζ, κυκλωθέντες δε και πανταχόθεν βαλλόμενοι έτράπησαν εις φυγήν προς τό Νεάμτς, σχόντες σημαντικάς άπωλείας. Από τούς συλληφθέντας 3 αιχμαλώτους έπληρο-

¹ Ύπεστηρίχθη παρά τινων ιστοριογράφων ότι ό έπίσκοπος Ρομάνο παρεκάλεσε τόν θεοσεβή Όλύμπιον να προστατεύση τούς θησαυρούς τής μονής από την τουρκικην λεηλασίαν, άλλ' υπάρχει και ή γνώμη ότι ό έπίσκοπος έπαγίδευσεν τόν Όλύμπιον δι' άπατηλάν ένεργειών, ώστε καταστροφόμενων τών ύπολειμμάτων τών έπαναστατών ν' άπαλλαγή ό τόπος από την άσκουμένην υπό τών τουρκικών στρατευμάτων τρομοκρατίαν και λεηλασίαν του πληθυσμου. Νομίζω όμως ότι αι τιοαυται ύποθέσεις, άναπόδεικτοι άπολύτως, άποτελοϋν δημιουργήματα άσθήρικτα τών μεταγενεστέρων ιστοριογράφων. Κατά την γνώμην μας έπρόκειτο περί λάθους στρατηγικής τακτικής κατά την άμυναν τών ύποχωρούντων και άμυνομένων έπαναστατικών τμημάτων συντελούσης και τής άργοπορίας του επί μήνα άσθενήσαντος Όλυμπίου, ήτις ήμπόδισε την διαφυγήν εις Βεσσαραβίαν, πριν αι τουρκικαι καταδιωκτικαι δυνάμεις κατορθώσουν ν' άνακαλύψουν και να καταδιώξουν τούς έπαναστάτας, πλημμυρίσαντες έν συνεχεία την όρεινήν περιοχήν τής Μολδαβίας μέ άποσπάσματα ισχυρά.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 445 έξ.

φορήθησαν οί άμυνόμενοι ότι 6.000 Τούρκοι εβάδιζον εναντίον των.

Ό Όλύμπιος κατόπιν αυτών των πληροφοριών, βλέπων την κατάσταση λίαν δυσμενή, επρότεινε, όλίγον άργά όμως, νά εγκαταλείψουν την μονήν, άλλ' οί άλλοι όπλαρχηγοί ύπεστήριξαν ότι ήτο άδύνατον νά διαφύγουν διά Μολδαβίας πρός την Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περιοχή ήδη εύρίσκετο υπό τον έλεγχο των Τούρκων και μόνον πρός την Αύστριαν υπήρχε τρόπος διαφυγής, άλλ' ό Όλύμπιος επ' ούδενι λόγω έδέχετο νά παραδοθή εις τους Αύστριακούς ως άνεπιθύμητος. Τότε άντελήφθη τό λάθος, πού διέπραξε, νά εγκλεισθή εις την μονήν Σέκου και δακρύων ειπε «*Προτιμῶ νά πεθάνω έδώ με τό όπλο στό χέρι παρά νά πάω εις την Αύστρια*». Ό πιστός του συμπολεμιστής Φαρμάκης και έν συνεχεία και οί άλλοι όπλαρχηγοί εκηρύχθησαν άλληλέγγυοι και όλοι μαζί άπεφάσισαν νά ύπεραπισθοϋν την μονήν «*μέχρι τελευταίας ρανίδος τοϋ αίματος*», όπως διηγείται ό Ρώσος αξιωματοϋχος Ivan Petrovich Liprandi, εύρισκόμενος τότε εις την Βεσσαραβίαν και έπικοινωνήσας ματά τινα χρόνον με τους έλαχίστους διαφυγόντας εκείθεν.

Ό Γεώργιος Κολαούζ, παρακολουθών από δεσπόζοντος ύψώματος την κίνησιν των τουρκικών στρατευμάτων, ειδοποίησεν τον Όλύμπιον ότι νέαι τουρκικαί δυνάμεις κατηυθύνοντο πρός την μονήν.¹ Επρόκειτο περί 600 άνδρων υπό την ήγεσίαν του Τούρκου χιλιάρχου (μπίμπαση) Μποσνάκ Μεχμέτ.² Έξεληθόντες της μονής οί περισσότεροι των όπλαρχηγών υπό την ήγεσίαν του Φαρμάκη και καταλαβόντες επικαίρους θέσεις άπεχούσας ήμίσειαν ώραν από της μονής ύπεδέχθησαν τους Τούρκους με εύστοχα και σφοδρά πυρά. Η μάχη έξηκολούθησεν επί 2 ώρας, τελικώς όμως εις ένίσχυσιν της τουρκικής έμπροσθοφυλακής κατέφθασαν και οί Γενίτσαροι και διά νέας έφόδου, την όποιαν παρηκολούθει εκ του σύνεγγυς και ό πράκτωρ της Αύστρίας Wolf, ήνάγκασαν τους Έλληνας νά άρχίσουν συμπτυσσόμενοι αλλά και μαχόμενοι σῶμα πρός σῶμα, χωρίς νά κατορθώνουν οί Τούρκοι νά εισέλθουν εις την μονήν, από τάς επάλξεις της όποιας άλλοι όπλαρχηγοί υπό τον Όλύμπιον έβαλλον εύστόχος. Τελικώς ό Φαρμάκης κατόρθωσε κανονικώς ύποχωρών νά καταλάβη παρακείμενον δασώδη λόφον, ένθα δέσας τους ίππους ήρχισε καταιγιστικόν πϋρ, αναγκάσας τους Τούρκους εις ύποχώρησιν. Έπελθούσης της νυκτός ό Μπλάντεν, ό Γεώργιος Κολαούζ και άλλοι πολεμισταί διεσκορπίσθησαν εις τά περίξ, καταφυγόντες εις τά πλησίον αύστριακά σύνορα, άλλ' ό Φαρμάκης κατόρθωσε νά εισέλθη εις την μονήν ένωθεις με τον Όλύμπιον.³

¹ Liprandi, αυτόθι σ. 442 έξ.

² Λάϊος, αυτόθι σ. 219.

³ Είναι περιεργον πώς εις την εκθεσίν του ό Wolf ούδέν αναγράφει περί του Ό-

Ἡ έναπομένουσα ἤδη δύναμις τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἀνῆρχετο εἰς 352 ἄνδρας μετὰ τῶν ἀρχηγῶν. Κατὰ γενομένην σύσκεψιν ὁ Φαρμάκης, σκληρὸς καὶ πεπειραμένος πολεμιστὴς, ἀνέλαβε νὰ υπερασπισθῇ τὴν κυρίως μονήν, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 7 παλαιούς καὶ πιστοὺς συντρόφους τοῦ κατέλαβεν ὑπερκείμενον τῶν τοίχων τῆς μονῆς πυργίσκον, ὁ ὁποῖος παρεῖχε τὴν δυνατότητα ἐπικαίρου ἀμύνης καὶ εὐστόχων πυροβολισμῶν. Ἐκεῖ συνεκέντρωσε ἀνάλογα πυρομαχικὰ καὶ βαρέλια πυρίτιδος καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Τὴν ἐπομένην οἱ Τούρκοι περιεκύκλωσαν τὴν μονήν, τοποθετήσαντες δὲ ἐν πυροβόλον ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ μάχη ἐγενικεύθη. Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον τοποθετήσῃ τοὺς ἄνδρας τῶν εἰς καταλλήλους καὶ ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἤνοιξαν καταστρεπτικὸν πῦρ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμοῦ τῆς μάχης, ἐξ αἰτίας τῶν βυσμάτων τοῦ πυροβόλου, ἀνεφλέγησαν ξηρὰ χόρτα καὶ καλάμια εὕρισκόμενα εἰς τὴν βάσιν τοῦ πυργίσκου ἔνθα ἡμόνετο γενναίως ὁ Ὀλύμπιος.¹ Ἀρχικῶς, οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν εἰς τὴν πυράν, διότι ἅπαντες ἡσχολοῦντο πυρετώδως μὲ τὴν ἐν ἐξελίξει εὕρισκομένην μάχην. Συντόμως ὁμοῦ τὸ πῦρ ἔλαβε μεγάλως διαστάσεις καὶ ἡ κατάσβεσις τοῦ καθίστατο προβληματικὴ. Τοῦτο, ταχέως ἐπεκτεινόμενον, μετεδόθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ πυργίσκου, ἔνθα ἐμάχετο ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος μὲ τοὺς 7 συντρόφους τοῦ, ἡ κλίμαξ τοῦ πυργίσκου κατέρρευσε φλεγόμενη καὶ ἡ πυρκαϊὰ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν στέγην περιβαλοῦσα ἐντὸς ὀλίγου ὀλόκληρον τὸν πυργίσκον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ Τούρκοι ἤσκουν μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου ὀλοκλήρου, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Γεωργάκης μέσα εἰς τὸν πυρετὸν τῆς μάχης ἀντελήφθη τὴν τραγικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέστη. Ἐὰν ἐτόλμα νὰ πηδήσῃ ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἢ τῶν παραθύρων τοῦ πυργίσκου, θὰ ἐφονεύετο μετὰ τῶν συντρόφων τοῦ ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν πλησιέστατα ἐπιτιθεμένων Τούρκων, χωρὶς νὰ προκύψῃ ὄφελος ὑπὲρ τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος. Ἐὰν ἔμενε εἰς τὸν πυργίσκον θὰ ἐκαίετο, ἀλλὰ καὶ τυχὸν διαφεύγων θὰ συνελαμβάνετο προφανῶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πολεμιστὴς αὐτὸς ἐπροτίμησε τὸν τραγικώτερον ἀλλ' ἠρωϊκώτερον θάνατον. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ φλόγες περιέζωσαν πανταχόθεν τὸν πυργίσκον² καὶ οἱ σύντροφοὶ τοῦ ἐπολέμου λυσσωδῶς κατὰ τῶν ἀγρίως ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἔθεσε

λύμπιου. ἴσως διότι τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως καὶ ἄλλων Τουρκικῶν δυνάμεων, ὅτε ἐγενικεύθησαν αἱ μάχαι, ὁ Ὀλύμπιος, ὡς γράφω περαιτέρω, εὗρεν ἐνδοξον ἀλλὰ τραγικὸν θάνατον.

¹ Lippandi, αὐτόθι σ. 442 ἐξ.

² Ὁ Lippandi, αὐτόθι σ. 442 ἐξ. προσθέτει ὅτι «ἐλάχιστοι ἦκουσαν τὰς φωνὰς τοῦ Ὀλυμπίου ἐκ τοῦ φλεγομένου πύργου».

πῦρ εις τὰ βαρέλια τῆς πυρίτιδος και ἀνατιναχθεις εις τὸν ἀέρα μετὰ τὼν συντρόφων του παρεδόθη εις τὴν ἀθανασίαν τῆς ιστορίας, ὅπως ήρμοξε εις γενναίους ήγήτορας. Ὅταν τὴν ἐσπέραν ἔληξεν ἡ μάχη, εις τὰ ἐρείπια τοῦ πυργίσκου εὑρέθησαν 8 πτώματα. Τοῦ Ὀλυμπίου εἶχε κατὰ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς τὸ ἀριστερὸν τοῦ θώρακος και ὁ εις τοῦς.¹

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ γενναίου τούτου τέκνου τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν επανάστασιν τοῦ 1821 εις τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως. Αἱ μεγάλοι του ὑπηρεσίαι πρὸς τὴν πατρίδα, ἡ συμμετοχὴ του εις τὰς ἀπελευθερωτικὰς επαναστάσεις τῶν Σέρβων και ἐν τέλει ὁ τραγικὸς ἀλλ' ἡρωϊκὸς του θάνατος ἐδίδαξαν εις τοὺς μεταγενεστέρους ὅτι μόνον μετὰ τὰς αὐτὰς θυσίας κατατάτῃται ἡ ἐλευθερία. Ὅλοι οἱ ἀσχοληθέντες μετὰ τὸν Ὀλυμπίου² ἐπῆνεσαν τὸν ἀνδρεϊον αὐτὸν πολεμιστὴν, τοῦ ὁποῦο ὀλόκληρος ἡ ζωὴ ἐστάθη ὑπόδειγμα φιλοπατρίας, πίστεως και ἐθελοθυσίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλυμπίου τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐναπομεινάντων Ἑλλήνων επαναστατῶν ἀνέλαβεν ὁ Φαρμάκης διατάξας σκληρὰν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων³. Οἱ Τοῦρκοι, ἐνισχυθέντες διὰ νέων δυνάμεων ἐκ 1500 ἀνδρῶν, ἤρξαντο νέας ἐπιθέσεις κατὰ μέτωπον, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐπέτυχον νὰ καταστρέψουν τὴν πύλην τῆς μονῆς. Ὁ Φαρμάκης ἐν τούτοις κατάρθρωσε μετὰ τοὺς ἀνδρας του νὰ κλείσῃ τὴν πύλην χρησιμοποιοῦν τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων ἱππῶν. Τοιοῦτοτρόπως τετραήμερος ἀγὼν τῶν Τοῦρκων δὲν ἐπέφερεν ἀποτελέσματα.

¹ Αὐτόθι σ. 443 ἐξ.

² Διὰ τὸν Ὀλυμπιον ἔγραψαν οἱ Σέρβοι I. Djordjevic εις Mostarska Mala Biblioteka 1903, ὁ Costa Milutinovic ἐν Δελτίῳ Ἰστ. και Ἐθνολ. Ἐταιρείας T/XV/1961, ὁ Ρουμᾶνος N. Jorga εις Anale Academici XXVI, ὁ Ἄν. Γούδας εις Παραλλήλους βίους T/E, ὁ I. Φιλήμων, Δοκ. Ἰστ. T/B, ὁ Σπυροσ Μελάς, Ἡμερ. Διτ. Μακεδονίας 1934, ὁ Μιχ. Λάσκαρας, Ἑλληνας και Σέρβοι εις τοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας 1936, ὁ I. Βασδραβέλλης, οἱ Μακεδόνες εις τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας, 1950 και ὁ Ivan Petrovic Liprandi εις Istoria, Rominei T/S/1962. Ἡ σύζυγος τοῦ Ὀλυμπίου Στάνα, θυγατὴρ τοῦ Σέρβου Rodovan και χήρα τοῦ Σέρβου βεοβόδα και ἐθνικοῦ ἀγωνιστοῦ Βέσκο Πέτροβιτς, εἶχε δωρήσει ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος 5.000 χρυσὰ φλωρία. Εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπίου μετὰ τοῦ Ἑλληνοσ ἐμπόρου Χατζηγιαννοῦση εις Βεσσαραβίαν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου. Ὁ Liprandi ἰσχυρίζεται ὅτι εις Βεσσαραβίαν εὑρισκομένη εἶχε νυμφευθῆ κάποιον Στέργιον. Τοῦτο ὅμως ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης πηγῆς ἐπιβεβαιοῦται. Ἀντιθέτως ἔχομεν σαφεῖς πληροφορίες ὅτι μετὰ τὸν Ὀλυμπιον εἶχεν ἀποκτήσει 3 τέκνα, τὸν Ἀλέξανδρον, Μιλιγιαννοῦση και Εὐφοροσύνην. Τὰ δύο ἄρρενα, ἀφιχθέντα ἀργότερον μετὰ τῆς μητρὸς των εις τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθησαν ἐπὶ βασιλείως Ὁθωνος ἀνθυπολοχαγοὶ τῆς τιμῆς ἀνευ μισθοῦ. Ἡ Στάνα ἀπέθανε εις Ἀθήνας τὸ ἔτος 1849, ἡ δὲ οἰκογένεια ὑπέφερεν ἀπὸ παντοειδεῖς στερησεις. Ἐφημερίς «Χρόνος» 28 Μαρτίου 1845. Βλέπε και Μιχ. Λάσκαραν, Ἑλληνας και Σέρβοι ἀνωτ. σ. 37 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 443. Λάιος, αὐτόθι σ. 220.

Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τῆς μονῆς οἱ ἄνδρες τοῦ Φ α ρ μ ά κ η διευθυνόμενοι ἀπὸ ψύχραιμον καὶ ἔμπειρον πολεμιστὴν, διαρκῶς μαχόμενοι καὶ ἀποκρούοντες ἄλλεπαλλήλους τουρκικὰς ἐπιθέσεις 3.000 καὶ πλέον Τούρκων ἐνισχυμένων διὰ πυροβολικοῦ ἀλλὰ καὶ ὑφιστάμενοι ἀπωλείας, ἦσαν ἀπολύτως κύριοι τῆς μονῆς καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν παρέμεινεν ἄκαμπτον.

Τὴν 13ην ἡμέραν καὶ περὶ ὥραν 8ην πρωϊνὴν ἡ μάχη ἐπανελήφθη με σφοδρότητα. Εἰς Τούρκος ἀξιωματικὸς σηματοφόρος ἐπὶ κεφαλῆς 100 γενιτσάρων ἐπετέθη κατὰ τῆς πύλης τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος δὲν εἶχε φραχθῆ ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἵππων. Τοὺς ἐπιτεθέντας ὑπεδέχθησαν οἱ ἀμυνόμενοι με τόσον δραστικὸν καὶ εὐστοχον πῦρ, ὥστε τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντας πρὸ τῆς πύλης 72 γενιτσάρους νεκρούς, μόλις διασωθέντος τοῦ ἀξιωματικοῦ σηματοφόρου. Κατόπιν τοῦ δυσμενοῦς τούτου ἀποτελέσματος καὶ τῆς ἐφόδου ταύτης οἱ Τούρκοι ἀπέστειλαν τὸν ἀκολουθοῦντα τὰ στρατεύματά των Αὐστριακὸν πράκτορα W o l f, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν με τοὺς πολιορκουμένους. Ἄφ' οὗ κατέπαυσαν τὰ πυρὰ ἐκατέρωθεν, ἐξῆλθε τῆς μονῆς ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς καὶ ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν W o l f νὰ ἐπιτραπῆ ἡ ἀναχώρησις τοῦ σώματός του ἀπὸ τὴν μονὴν, ἄλλως ἢτο ἠναγκασμένος νὰ φονεῦσῃ (νὰ στρώσῃ κάτω, διαλαμβάνει ἡ ἔκθεσις) ἀκόμη περισσοτέρους Τούρκους. Ὡς τελευταῖον αἰτημά του ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς προέβαλε ν' ἀφεθοῦν ἐλευθέρου νὰ τραποῦν πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, ὅπου θὰ κατέθεταν τὰ ὄπλα καὶ θὰ ἐξήτουν καταφύγιον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ἀλλ' οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις ταύτας.¹

Οἱ Τούρκοι ἐπέισθησαν δι' ἄλλην μίαν φοράν, γράφει ὁ W o l f, ὅτι «εἶχαν μπροστά τους ἄνδρας πραγματικούς» καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συγκαλέσουν συμβούλιον τῶν ἠγηγτόρων παρισταμένου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος. Ἐκεῖ ἐλέχθησαν καὶ συνεζητήθησαν «πολλὰ τὰ ἀνόητα καὶ τίποτα τὸ μαλωμένο», συνεχίζει ὁ W o l f εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ἀλλὰ ἡ λήψις ὀριστικῆς ἀποφάσεως ἀνεβλήθη, διότι ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι τὴν ἐπομένην θ' ἀφικνεῖτο ὁ Σ ε λ ἠ χ πασᾶς με 4.000 ἄνδρες καὶ 4 πυροβόλα.² Πράγματι τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ὁ Σ ε λ ἠ χ πασᾶς καὶ τοιοῦτοτρόπως 7.000 Τούρκοι με ἰσχυρὸν πυροβολικὸν εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι τοῦ Φ α ρ μ ά κ η μὴ διαθέτοντος πλέον δύναμιν μεγαλυτέραν τῶν 235 πολεμιστῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ τραυματῖαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἔφερε πλεῖστα τραύματα εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἱππεύσῃ μόνος του. Φαινόμενον ἠρώων

¹ Λάιος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ., ὅπου ἡ ἔκθεσις W o l f.

² O W o l f, αὐτόθι σ. 220, γράφει περὶ 2 πυροβόλων, ἐνῶ ὁ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 443, περὶ 4.

από τὰ σπάνια εις τήν Ιστορίαν του άγώνος τής Έλληνικής ανεξαρτησίας. Τήν επομένην τής άφίξεως του Τούρκου στρατηγού με τās νέας δυνάμεις ήρξατο γενική επίθεσις όλων των δυνάμεων, συνοδευομένη υπό σφοδρού βομβαρδισμού. Οί Τούρκοι από όλας τās πλευράς επιτιθέμενοι έπλησίασαν προς τήν πύλην, ένθαρρυνθέντες εκ του ότι οί πολιορκούμενοι είχαν παύσει πυροβολούντες. Έπρόκειτο όμως περι στρατηγήματος του Φαρμάκη, διότι μόλις έφθασαν πρό τής πύλης, τους υπεδέχθη αίφνιδιαστικόν πυρ, αί δε άπόλειαι υπήρξαν σοβαραί. Ό Φαρμάκης, έπωφεληθείς τής επικρατησάσης αναταραχής, έτέθη επί κεφαλής 160 πολεμιστών του και έξελθών τής μονής ένήργησεν αίφνιδιαστικήν έφοδον με άποτέλεσμα νά προξενήση μεγάλην φθοράν εις τους Τούρκους και νά αφαιρέση και μίαν σημαίαν.

Παρ' όλα τὰ άνδραγαθήματα ταυτα των έγκλειστων υπό τήν λαμπράν ήγεσίαν του Φαρμάκη, τὰ πράγματα είχαν χειροτερεύσει διά τους Έλληνας πολεμιστάς. Τά τρόφιμα είχαν έξαντληθί και τὸ μόνον, πού είχε απομείνει, ήσαν ο οίνος και αί σάρκες από τὰ πτώματα των ίπων, από τās όποιās ήρχισαν νά τρώγουν οί υπερασπισται τής μονής. Υπάρχει δε και μία πληροφορία ότι ο Ρουμάνος ήγούμενος τής μονής του Σέκου έπρόδωσε τὸ ύδραγωγείον εις τους Τούρκους και *«ή δίψα έστενοχώρησε φοβερά τους πολιορκουμένους»*¹. Οί Τούρκοι ένήργησαν και άλλην έφοδον τήν ίδιαν ήμέραν, άλλ' άπόλεσαν 400 άνδρας και 2 σημαίας, άπελιπθέντες δε ότι θά κατελάβανον τήν μονήν έξ έφόδου ήρχισαν νά κατασκευάζουν κλίμακας διά νά ανέλθουν διά των μερών του περιτειχίσματος, πού είχε καταστραφή εκ του βομβαρδισμού του πυροβολικού.

Με ποίαν μάχην του άγώνος τής ανεξαρτησίας πρέπει νά συγκρίνωμεν τήν μεγαλειώδη άμυναν τής μονής του Σέκου; Μόνον εις τήν πολιορκίαν του Μεσολογγίου και τής Ναούσης συναντᾶ κανείς παρομοίους ήρωϊσμούς, αλλά πόσοι ήσαν εκεί οί πολιορκούμενοι; Έδώ μία δράξ ήρωϊκῶν πολεμιστών άποφασισμένων ν' αποθάνουν, έχοντας επί κεφαλής αδάμαστον ήγέτην κατέπληξαν τους Τούρκους και τους έχθρους τότε τής επαναστατημένης Έλλάδος Αύστριακούς αλλά και τὸν Ρῶσον συγγραφέα L i p r a n d i, πού δέν ήτο εϋνοϊκῶς διατεθειμένος διά τὸν άγῶνα εκείνον, τρέφων μίτος άσπονδον διά τὸν Γεωργάκην Όλύμπιον, τὸν Ύψηλάντην και άλλους, δι' άγνώστους λόγους. Παρ' όλα αυτά τήν άμυναν του Φαρμάκη ήναγκάστη νά έξυμνήση εις τήν εκθεσίν του προς τὸν Ρῶσον Κυβερνήτην τής Βεσσαραβίας Κατακάζην.

¹ Τήν πληροφορίαν αναγράφει ο Φωτεινός, αυτόθι σ. 126 έξ., εϋρισκόμενος κατά τήν επανάστασιν εις τās Ηγεμονίας. Ό L i p r a n d i και ο W o l f οϋδέν αναφέρουν εις τās εκθέσεις των.

Ὁ Σελήχ πασᾶς κατόπιν τῶν σημειωθείσων νέων μεγάλων ἀπωλειῶν ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ δολίως, συνεργασθεῖς πρὸς τοῦτο στενῶς μὲ τὸν W o l f. Ἡ φιλοτιμία του εἶχε θιγῆ, αἱ τουρκικαὶ ἀπώλειαι ὑπερέβαινον πάντα ὑπολογισμὸν καὶ ἡ ἄρπαγὴ 3 σημαίων ἐθεωρήθη ἐξευτελιστική. Ὁ Βόλφ μὲ μερικοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους ἐπλησίασαν τὴν μονὴν, ἐξήτησαν τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς¹ καὶ συνομιλίαν μὲ τὸν Φαρμάκη ν. Ἄνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐξέδωκε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπένευμε συγγνώμην καὶ ἄμνηστίαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους πολεμιστάς, ἀρκεῖ νὰ καταθέσουν τὰ ὄπλα, δυνάμενοι εἶναι συνεχεῖα ν' ἀναχωρήσουν, ὅπου ἕκαστος προετίμα. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου ἐπεβεβαίωσεν ὁ W o l f² προσθέσας ἐπὶ λέξει «ὅτι πράγματι ἀφίχθη φερμάνιον καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουν πολεμοῦντες καὶ χύνοντες ἀδίκως τὸ αἷμά των, ἕκαστος δὲ εἶναι ἐλεύθερος νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν ἢ νὰ μείνῃ μὲ τοὺς Τούρκους». Ταυτοχρόνως εἰς Τούρκος ὑπάλληλος ἀνέγνωσε τὸ πλαστὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαίωσε δι' ἄλλην μία φοράν ὁ Βόλφ, συμβουλευσας τὸν Φαρμάκη ν νὰ παραδοθῆ.

Ὁ Φαρμάκης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιστήμων δηλώσασαν τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος ἐπέισθη δηλώσας ὅτι εἶναι διατεθειμένος ν' ἀποδεχθῆ τοὺς προτεινομένους ὅρους, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῆ προηγουμένως ὁ ὄγκος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, παραμένοντων μόνον 1000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸσον ὁ W o l f ὅσον καὶ ὁ Τούρκος ὑπάλληλος, πού ἀνέγνωσε τὸ φερμάνιον, ἀντέκρουσαν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Φαρμάκη ν βεβαιοῦντες ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἀβάσιμος καὶ «ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς Τούρκους στρατιωτικούς, πού ἀνήκουν εἰς τὸν σουλτᾶνον, καθὼς καὶ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Βόλφ ὡς πράκτορος τῆς Αὐστρίας, μεσολαβητοῦ καὶ ἐγγυητοῦ, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Φαρμάκης, τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνδρες του δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπαναστάται καὶ πιθανῶς λησται ἀλλὰ καὶ ποῖος δύναται νὰ ἐγγυηθῆ ὅτι, ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν, δὲν θὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ ν' ἀρχίσουν ἐκ νέου νὰ λεηλατοῦν αὐξανόμενοι καὶ πάλιν;».

Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων ἠγγυήθη ὁ παριστάμενος W o l f³ ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ «πῶς εἰς στρατηγὸς εἰς τὴν Αὐστρίαν κρατεῖ τὸν λόγον του ἐπομένως καὶ εἰς πασᾶς», κατέπεισαν τελικῶς τὸν

¹ Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 444 ἐξ.

³ Lirrandi, αὐτόθι σ. 445 ἐξ. Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

Φ α ρ μ ά κ η ν, σκεπτόμενον τήν δεινήν θέσιν, εις τήν όποίαν ειχε περιπέσει, πανταχόθεν κυκλωμένος, τραυματισμένος· ό ίδιος, άνευ τροφίμων και με έλλειψιν πυρομαχικών, τά όποια ειχον εξαντληθη κατάπιν 14 ήμερών συνεχών μαχών, ν' άποφασίση τήν πρωίαν τής έπομένης ήμέρας νά καταθέση τά όπλα.

Οί προταθέντες όμως όροι υπό τών Τούρκων, τούς όποίους ό Φ α ρ μ ά κ η ς άνεκοίνωσεν εις τούς έγκλειστους εις τήν μονήν του Σέκου συμπολεμιστάς του, δέν ήρσαν εις τούς περισσοτέρους εξ αυτών. "Ανδρες σκληροί και ριψοκίνδουνοι οί πλείστοι εξ αυτών, παλαιοί κλέφτες τής Βορείου Έλλάδος, κατά τό πλείστον σύντροφοι του Ό λ υ μ π ί ο υ και του Φ α ρ μ ά κ η από έτών, ώς και άλλοι τινές πολεμιστάι εκ τών χριστιανικών Βαλκανικών χωρών, γνωρίζοντες καλώς τήν δολιότητα τών Τούρκων, ύποπεύοντο τάς δελεαστικάς ταύτας προτάσεις και επέμενον νά εξέλθουν αιφνιδιαστικώς τής μονής τήν ιδίαν νύκτα, νά τραπούν προς τήν κατεύθυνσιν του παρακειμένου δάσους και νά προσπαθήσουν νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν.

Ό άρχηγός Φ α ρ μ ά κ η ς ειχεν άρχίσει ν' άμφιταλαντεύεται. "Ηο τραυματισμένος εις διάφορα μέρη του σώματός του και μετά δυσκολίας συγκρατούμενος από άνδρας του ήδύνατο νά ίππεύση. Εις τήν κρίσιμον έκεινήν στιγμήν έλαβε τόν λόγον ό όπλαρχηγός Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο υ μ α ν έ τ ς, ό όποιος ύπεστήριξεν ότι έπρεπε νά συνθηκολογήσουν, καθ' όσον εξ αιτίας του W o l f, που παρίστατο εις τάς διαπραγματεύσεις και ειχεν έγγυθη τήν τήρησιν τών όρων, και άν άκόμη οί έγκλειστοι πολεμιστάι θά έπετύχωναν νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν, δέν θά έγέγοντο εκεί δεκτοί, αλλά θά εξέδιδοντο εις τήν Τουρκίαν ώς άνθρωποι, οί όποιοι, ένφ συνεφώνησαν προηγουμένως νά παραδοθούν, κατεπάτησαν τήν έγγυθησιν του W o l f και τήν επελθούσαν συμφωνίαν. Παραδιδόμενοι συνεπώς εις τήν Τουρκίαν εκ μέρους τής Αυστρίας, ουδεμίαν θά ειχον έλπίδα επί τής επικεικίας τών Τούρκων. "Η συζήτησις παρετάθη μέχρι τών πρωϊνών ώρών, ή πρότασις του Κ ο υ μ α ν έ τ ς έγένετο δεκτη από τό ήμισυ τών άνδρών, εις τούς όποίους προσεχώρησεν έπειτα και ό Φ α ρ μ ά κ η ς. "Όταν «ήλθεν ή αύγή», γράφει ό L i p r a n d i,¹ ήτο δύσκολον πλέον νά συζητήσουν, άφέθησαν εις τήν θέλησιν τής άδυσωπήτου μοίρας, ή όποία άνέμενεν αυτοūs τούς γενναίους.

Οί Τούρκοι έφερον τήν πρωίαν άμάξας, όπου έτοποθετήθησαν τά όπλα, τά όποια μεταφέρθησαν πλησίον τής σκηνής του πασα. Έν συνεχείαι εξήλθε και ό Φ α ρ μ ά κ η ς ώπλισμένος, συνοδευόμενος από 18 έπιτελείς του. Έκλήθη άμέσως εις τό στρατηγειον του Σ ε λ ή χ πασα· μόλις όμως κατά τήν έξοδον άπεμακρύνθη όλίγον, ή σπάθη κατεσχέθη, αί χείρες αυτοϋ, τών

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 445 εξ.

2 όπλαρχηγῶν του καὶ τῶν ἐπιτελῶν ἐδέθησαν καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν φύλαξιν πολυαριθμοῦ φρουρᾶς τουρκικῆς. Ταυτοχρόνως οἱ Τούρκοι ἀλαλάζοντες ὡς ἐκ συνθήματος, ὄρμησαν εἰς τὴν μονὴν καὶ ἤρχισαν νὰ κατακρουροῦν τοὺς πολεμιστάς. Οἱ δυστυχεῖς αὐτοί, εἰς πείσμα τῆς δεινῆς τῶν θέσεως, ἄοπλοι, τραυματισμένοι, ἤμύνοντο μὲ ὅ,τι εὑρισκον πρόχειρον. Τὰ θύματα τῆς δολιότητος τοῦ Σελήχ πασᾶ καὶ ἰδίως τοῦ Wolf, σφαζόμενα καὶ στραγγαλιζόμενα, προέβαλον ἀντίστασιν μυθιστορηματικὴν, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους μία ὑπερτάτη προσπάθεια διαφυγῆς ἐνὸς τοιοῦτου σκληροῦ θανάτου ἀπὸ ἀνάνδρους δολοφόνους, καὶ κατῶρθωσαν μόνον μὲ τὰς νευρώδεις χεῖράς των νὰ φονεύσουν ἐκεῖ περὶ τοὺς 40 Τούρκους¹.

Τρεῖς μάλιστα ἐκ τῶν πολεμιστῶν, ἀφ' οὗ ἤρπασαν ἐγχειρίδια ἀπὸ τοὺς δολοφονοῦντας αὐτοὺς Τούρκους, κατῶρθωσαν νὰ διασχίσουν τὸν κλοιὸν τῶν δολοφόνων καταφέροντες θανατηφόρα κτυπήματα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σὰν ἤρωες μυθοὶ καὶ νὰ τραποῦν εἰς τὸ πλῆσιον δάσος. Δὲν κατῶρθωσαν ὅμως νὰ σωθοῦν τελικῶς, διότι ἐφρονεῦθησαν διὰ τῶν πυροβόλων ὄπλων τῶν δικτῶν των.²

Οἱ ἄλλοι 215 περίπου πολεμισταὶ ἐθανατώθησαν δολοφονικῶς ἀνάμεσα εἰς τοὺς τοίχους τῆς μονῆς τοῦ Σέκου καὶ πέριξ αὐτῆς. Τοῦ Φαρμάκη ἀφήρσαν τὴν στολὴν καὶ μετὰ μὲ τοὺς 2 όπλαρχηγούς καὶ τοὺς 16 ἐκλεκτοὺς συμπολεμιστάς του ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ἰάσιον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, ἀφ' οὗ ποικιλοτρόπως ἐβασανίσθησαν σκληρῶς, ἐφρονεῦθησαν. «*Τοιουτοτρόπως*, γράφει ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς Lirrandi, ἡ δόξα τῆς ἀμύνης τοῦ Σέκου ἀνήκει ὅλος δικαίως εἰς τὸν όπλαρχηγὸν Φαρμάκην, ὁ ὁποῖος κατῶρθωσε ἐν ἀνθῆξιν εἰς τὴν μονὴν αὐτὴν ἐπὶ 14 ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον ταῦ Ὀλυμπίου, συμβάνα τὴν πρώτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἐγκλεισμοῦ εἰς τὴν μονήν».

¹ Ὁ Σελήχ πασᾶς εἶχεν ἐπιτρέψει, ὅπως οἱ πολεμισταὶ τοῦ Φαρμάκη κρατήσουν τὰ χρήματά τους, διὰ νὰ τοὺς παγιδεῦουν ἀσφαλέστερον ὥς ἦτο ἐπόμενον ὄχι μόνον τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην δὲν ἐτήρησε, ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν ληστευθέντων ἐπλήρωσε εἰς ἕνα ἕκαστον Τούρκον στρατιώτην διὰ κάθε κεφαλὴν σφαγέντος Ἑλληνοῦ 15 πιάστρα.

² Μόνον 3 ἄνδρες, ἐξ ὧν εἰς Ἰσραηλίτης ἐκχριστιανισθεὶς ὑπηρέτης ἐνὸς όπλαρχηγού, ἐκμουσουλμανισθεὶς ἀργότερον καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Σιλίστριαν διεσώθη, ὁ Τουφεκτση Νικόλαος, ἀριστοτέχνης καὶ ὀνομαστός καὶ εἰς τοὺς Τούρκους ὄπλοποιός, ὡς καὶ εἰς ἄοπλος παραληφθεὶς ἀπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 29ου γενιτσαρικοῦ τάγματος. Ὁ Τουφεκτση Νικόλαος ὑπηρέτησεν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τοῦ Lirrandi, τοῦ Ρῶσου ἀντισυνταγματάρχου καὶ συγγραφέως τῆς ἐνταῦθα ἀναφερομένης πραγματείας, ὅστις εὕρισκετο τότε εἰς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ παρεκολούθησε τὰ γεγονότα. Ἀπὸ τὸν ὄπλοποιὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἄοπλον, ποὺ παρέλαβεν ὁ γενιτσαρ ἁγῶς καὶ ὁ ὁποῖος ἀργότερον ἐγκατεστάθη εἰς Βεσσαραβίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Βλαζίαν, ἔλαβεν ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς πολλὰς πληροφορίας. Lirrandi, ἄνωτ. σ. 446 ἐξ.

Αυτό ύπήρξεν τὸ τραγικόν τέλος ἐνὸς ἐξαιρέτου πολεμιστοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀναλώσαντος τὸν βίον του εἰς τὴν ύπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Οἱ διαρκεῖς ἀγῶνές του, ὁ καθ' ὅλα ἀκέραιος χαρακτήρ του ἴσως θά ἦσαν ἀξια ἐνδοξοτέρου θανάτου, ὅσον ἐνδοξος καὶ ἐκπληκτικὴ ὑπήρξεν ἡ ἄμνά του εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου. Οὔτε ἐκ φιλοζωίας ἐσυνθηκολόγησεν ὁ Φαρμάκης, ὡς ἀνακριβῶς ἐλλείπει πληροφοριῶν διέλαβεν εἰς τὸ ἔργον του ὁ ἱστοριογράφος τῆς επαναστάσεως Ἰ. Φιλήμων, οὔτε ὑπελόγισε κινδύνους εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὡς προκύπτει ἐξ ὧν διαλαμβάνομεν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν, τὴν στηριζομένην εἰς τὰς ἀδιαμφισβητήτους πηγὰς τῶν ρωσικῶν καὶ αὐστριακῶν ἀρχείων. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἦρωσ τῆς μονῆς Σέκου, θά ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξη τις, ὅτι ἔπεσε θύμα τῆς εὐπιστίας του πιστεύσας εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος, ἐγγυηθέντος τὴν τήρησιν τῶν ὄρων τῆς συνθηκολογήσεως παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὁμως δὲν ἐφημίζοντο διὰ τὴν τήρησιν τῶν λόγων των, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπερτέρας δυνάμεως ἐξαναγκαζόμενοι ἐτήρουν τὰς συνθήκας. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἀντίπαλος παρεσπόνδησεν ὡς καὶ ἡ μεσολαβήσασα αὐστριακὴ διπλωματία, δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀδρῶς περιγράφουν εἰς τὰς ἐκθέσεις των οἱ ξένοι διπλωμάται, ἐχθρικῶς μάλιστα δικείμενοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν επανάστασιν τῶν ρουμανικῶν πριγκιπάτων, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ ἀπαρამίλλου γενναιότητος, ὅστις οὐδὲν τὸ μεμπτὸν ἔπραξεν εἰ μὴ μόνον ἐνδοξα καὶ ἐπαινετά.

Μὲ τὸν θάνατον τῶν πολεμιστῶν τῆς Μακεδονίας Γεωργάκη Ὁλυμπίου καὶ Ἰωάννου Φαρμάκη¹, ἐνδόξων ὑπολειμμάτων ἐνὸς ἀπροετοιμάστου μὲν ἀλλὰ πατριωτικοῦ ἀγῶνος, ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἀτυχήσασαν επανάστασιν τῶν Ἡγεμονιῶν τοῦ Δουνάβεως.

¹ Λεπτομερείας διὰ τὴν ἐν γένει προεπαναστατικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰ. Φαρμάκη βλέπε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη. «Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ανεξαρτησίας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1952, Β' ἔκδοσις».